

Bryr sig någon om kursplanen i idrott och hälsa?

– En studie om hur idrottslärare använder sig av
den nationella kursplanen

Andreas Lindbäck och Martin Olsson

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN

Examensarbete 69:2007

Lärarprogrammet

Seminarieledare: Suzanne Lundvall

Examinator: Jane Meckbach

Abstract

Aim and questions at issue

The aim of this essay was to examine which significance the national syllabus for physical education has for the teachers. To achieve our aim we chose to start from the following questions at issue: In what way do the teachers follow the syllabus in the tuition? In what way do the teachers utilize the syllabus in their planning? Which are the advantages- and the disadvantages with the syllabus according to the teachers?

Method

We chose to work with a qualitative method and we implemented four phenomenological interviews with compulsory school teachers in physical education. The schools were chosen on the basis of one specific area in the nearness to Stockholm. The selection of teachers, two female and two male, come about at random and we booked interviews with the four first available. The interview statements were then analysed with curriculum theory as theoretical starting point.

Result

Three out of four interviewed physical education teachers thought that the national syllabus in principle did not have any influence on the physical education subject on the whole. Most of them did not think that teachers in general were following the national syllabus. The physical education teachers saw both advantages- and disadvantages with the syllabus and the advantages which were pointed out were that the teachers could formulate their own local objective on the basis of the objective in the national syllabus, that the national syllabus gave the teachers space for own ideas to reach the same objective, without to do things in a similar way. The disadvantages that the teachers emphasized were that they got to govern quite a lot of the activity by them self, without any concrete directives and that the national syllabus was diffuse and indistinct. As a result of this it was complicated both for teachers and for students to understand the purpose of the national syllabus. Several of the respondents thought that with the introduction of curriculum Lpo 94 there was no ruling of the activity, owing to this it was in the open to do as one wanted. On the basis of a curriculum theoretical perspective it appears that the present curriculum and syllabus for physical education, does not work in the form of government and control. Government and control, consequently the two processes who are the basic ruling conceptions in every curriculum theory.

Conclusion

The conclusion of this essay is that the physical education teachers thought that the national syllabus was diffuse and that there were both advantages- and disadvantages with the syllabus. All respondents stated that they wanted a more concrete syllabus. Three out of four interviewed physical education teachers thought that the national syllabus in principle did not have any influence on the physical education subject on the whole, it was rather their personal background that influenced them when they were putting their tuition plans into effect.

Sammanfattning

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats var att undersöka vilken betydelse den nationella kursplanen i ämnet idrott och hälsa har för lärarna. För att uppnå vårt syfte valde vi att utgå från följande frågeställningar: På vilket sätt följer lärarna i idrott och hälsa kursplanen i undervisningen? På vilket sätt använder sig lärarna av kursplanen i sin planering? Vilka är för- och nackdelarna med kursplanen enligt lärarna?

Metod

Vi valde att arbeta med en kvalitativ metod och vi genomförde fyra stycken fenomenologiska intervjuer med grundskolelärare i idrott och hälsa. Skolorna valdes utifrån ett specifikt område i närheten av Stockholm. Urvalet av lärare, två kvinnliga och två manliga, skedde slumpvis och vi bokade intervjuer med de fyra först tillgängliga. Intervjuutsagorna analyserades sedan med läroplansteori som teoretisk utgångspunkt.

Resultat

Tre av fyra av de intervjuade idrottslärarna ansåg att den nationella kursplanen i princip inte hade något inflytande på ämnet idrott och hälsa överhuvudtaget. De flesta av dem trodde inte heller att lärare i allmänhet följde den nationella kursplanen. Idrottslärarna såg både för- och nackdelar med kursplanen och de fördelar som framhölls var att lärarna kunde formulera sina egna lokala mål utifrån målen i den nationella kursplanen, att den nationella kursplanen gav lärarna utrymme för egna uppslag för att nå samma mål, utan att behöva göra saker likadant. De nackdelar som lärarna poängterade var att de fick styra en hel del av verksamheten själva, utan några konkreta direktiv och att den nationella kursplanen var diffus och otydlig. Detta hade till följd att det var komplicerat både för lärare och för elever att förstå den nationella kursplanens ändamål. Flera av respondenterna ansåg att i och med införandet av Lpo 94 så fanns det inte någon styrning över verksamheten, utan det var fritt fram att göra som man ville. Utifrån ett läroplansteoretiskt perspektiv framstår det som att nuvarande läro- och kursplan i ämnet idrott och hälsa, inte fungerar i form av styrning och kontroll. Styrning och kontroll, alltså de två processer som är de styrande grundbegreppen i varje läroplansteori.

Slutsats

Slutsatsen med denna uppsats är att idrottslärarna tyckte att den nationella kursplanen var diffus och att det fanns både för- och nackdelar med kursplanen. Samtliga respondenter uppgav att de ville ha en mer konkret kursplan. Tre av fyra av de intervjuade idrottslärarna ansåg att den nationella kursplanen i princip inte hade något inflytande på ämnet idrott och hälsa överhuvudtaget, det var snarare deras personliga bakgrund som påverkade dem när de skulle realisera sina undervisningsplaner.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 Inledning.....	2
1.1 Introduktion.....	2
1.1.1 Frihet under ansvar?.....	4
1.1.2 Definition av läroplan, kursplan och timplan.....	6
1.1.3 Lokal kursplan.....	6
1.2 Bakgrund.....	7
1.2.1 Läroplanernas förändring.....	7
1.2.2 Kursplanernas roll och olika delar.....	8
1.3 Forskningsläge.....	9
1.3.1 Undervisningen i ett historiskt perspektiv.....	9
1.3.2 SIH projektet.....	11
1.3.3 Nationell utvärdering av grundskolan.....	14
1.3.4 Internationella studier.....	15
1.3.5 Sammanfattning av forskningsläge.....	16
1.4 Syfte och frågeställningar.....	17
1.6 Teoretiska utgångspunkter.....	17
1.6.1 Läroplansteori.....	17
2 Metod.....	20
2.1 Beskrivning av metod.....	20
2.2 Genomförande.....	21
2.3 Databearbetning.....	22
2.4 Urval och avgränsning.....	22
2.5 Validitet och reliabilitet.....	23
3. Resultat.....	24
3.1 På vilket sätt följer lärarna kursplanen i undervisningen?.....	24
3.1.1 Arbetssätt.....	24
3.1.2 Eleverna.....	24
3.1.3 Hur når du den enskilda elevens särskilda behov för kroppsträning och hälsa?.....	25
3.2 På vilket sätt använder sig lärarna av kursplanen i sin planering?.....	26
3.2.1 Influenser som påverkar idrottslärares val av undervisningsinnehåll.....	26
3.2.2 Den nationella kursplanens inflytande på ämnet idrott och hälsa.....	27
3.2.3 Lokal kursplan.....	27
3.3 Vilka är för- och nackdelarna med kursplanen enligt lärarna?.....	28
3.3.1 Den nationella kursplanen.....	28
3.3.2 Bollspel, den vanligaste aktiviteten.....	29
3.3.3 Friluftsliv, den ovanliga aktiviteten.....	30
3.3.4 Övriga synpunkter.....	31
4. Sammanfattande diskussion.....	31
4.1 Sammanfattning av de viktigaste resultaten.....	31
4.2 Diskussion.....	32
4.3 Slutsats.....	37
4.4 Fortsatt forskning.....	38
5. Käll- och litteraturförteckning.....	40
6. Bilagor.....	43
Bilaga 6.1.....	43
Bilaga 6.2.....	44
Bilaga 6.3.....	46

1 Inledning

1.1 Introduktion

Ämnet gymnastik infördes i 1820 års skolordning som ett obligatoriskt ämne i Sveriges läroverk och i landets folkskolor infördes gymnastik 1842. Läroämnet, som idag har namnet idrott och hälsa, har sedan dess omdanats i sitt innehåll och sin fokus. Bland annat kan man följa det genom ämnets namnförändringar. Ämnet hette *gymnastik* fram till 1919, därefter fick det namnet *gymnastik med lek och idrott*. I och med Lgr 62 hette ämnet åter igen *gymnastik*.

I Lgr 80 benämndes det *idrott* och ämnet heter i och med Lpo 94 *idrott och hälsa*. Dessa byten av namn är kännetecknen på betydelsefulla förskjutningar i idrottsämnets mål och innehåll, som bland annat kan betraktas med hjälp av att över tid undersöka innehållet i de olika läro- och kursplanerna.¹ Olika traditioner dominerar under ämnets historia, bland annat Linggymnastik, idrott eller fysiologi. Det betyder att varierande uppfattningar om den tillämpning som bedrivits eller den tillämpning som skall bedrivas varit gällande under olika tidsperioder och med detta har innehållet influerats på diverse sätt.²

Studier om lärprocesser, innehåll och undervisningsprocesser som sätter sin prägel på ämnet, det vill säga den didaktiska forskningen, har vad det gäller kroppsövningsämnet i skolan lyst med sin frånvaro. När undervisningsprocessen skall utvärderas och förstås måste de didaktiska frågorna, vad, varför, när, hur, var, av vem och i vilket ändamål som idrottsundervisning utövas, ställas. I detta finns även en didaktisk maktfråga; vem reglerar dessa frågor och i vilket syfte?³ Tre stycken beståndsdelar står i fokus, läraren, eleven och texten, där texten kan omfatta idrottsaktiviteter, danser och lekar (till viss del nedärva i skepnad av ett kulturarv) jämte litteratur i anknytning till träningslära, ergonomi, hälsa, livsstilsfrågor etcetera. Stoffet skapas i interaktion mellan de tre beståndsdelarna. Dessa är i sin tur influerade och begränsade av staten i form av styrdokument, läroplaner, av samhällets och individens sociala betingelser och av marknaden i form av producenter av disponibelt material för yrkesutövningen.

---

¹ Suzanne Lundvall, Jane Meckbach, *Ett ämne i rörelse: Gymnastik för kvinnor och män i lärarutbildningen vid Gymnastiska Centralinstitutet/Gymnastik- och idrottshögskolan under åren 1944 till 1992* (diss. Stockholm: HLS förlag, Studies in Educational Sciences, 2003), s. 65; se Mikael Quennerstedt, *Att lära sig hälsa* (diss. Örebro: Universitetsbiblioteket, 2006), s. 107.

² Quennerstedt (2006), s. 107.

³ Jane Meckbach, "Ett ämne i förändring – eller är allt sig likt?" i *Mellan nytta och nöje: bilder av ämnet idrott och hälsa*, red. Håkan Larsson & Karin Redelius, (Stockholm: Idrottshögskolan, 2004), s. 82.

Med utgångspunkt i didaktiska frågeställningar finns potential att erhålla kunskap om idrottsämnets särprägel, om varierande undervisningsprocesser samt vad dessa kan bidra med. Om detta skall bli en verklighet fordras att berörda parter har mod att ställa kritiska frågor om ämnets innehåll, mål och form.⁴ Diskussionen angående kunskap och bildning som förekom innan läroplansrevisionen 1994 och den nya kursplanen var, förutom namnbytet till idrott och hälsa, att hälsoaspekten skulle vara den mest framträdande i ämnet, därtill skulle (underförstått) viss teoretisk kunskapsförmedling utövas. Teorin skulle ge lärdom och göra ämnet legitimt till att bli ett kunskapsämne om just hälsa. Det är dock till slut den enskilda läraren i ämnet som måste ge form åt sin egen undervisning och bestämma hur jämvikt mellan praktik och teori skall skapas. Läraren i idrott och hälsa måste följaktligen ta ställning med utgångspunkt i vilket syfte han eller hon lägger upp sin undervisning, det vill säga om ämnets framtoning skall handla om idrott som hälsa, idrott som fostran eller idrott som prestation? Didaktiska frågeställningar fordrar eftertänksamma ställningstaganden som man hoppas kan stärka och hjälpa ämnet och läraren i strävandet att hitta ett väsentligt innehåll.⁵

Ett uttryck för ansvarsfördelningen mellan staten, kommunerna och skolan är de nationella respektive lokala styrdokument. Denna ansvarsfördelning framställs som en nationell respektive lokal utvecklingsgång, som skall förbättras parallellt och koordineras med varandra.⁶ Den parallella utvecklingsgången betyder att staten i kurs- och läroplanerna fastställer nationella inriktningar i facktermer av exempelvis mål, miniminivåer, bedömning och inriktning, detta för att bland annat säkerställa likvärdigheten i skolan. Kommunerna, skolorna, lärarna och eleverna tolkar lokalt de nationella styrdokument för att därefter åskådliggöra dessa med utgångspunkt i respektive lokala förutsättningar. Målstyrningens grundtanke får i och med detta till följd att de nationella styrdokument är allmängiltigt utformade, där läroplanen tillkännager värdegrund, riktlinjer samt grundläggande mål. Likaså kursplanerna är allmängiltigt skrivna och redogör för vilka kunskaper som eftersträvas i ämnet och fastställer främst en inramning för innehållet. Resultatet är att kommuner och skolor har svängrum att själva utforma innehållet i enlighet med lokala utgångspunkter.⁷ Detta lokala utrymme har till följd att ett villkor på lokala styrdokument och en förmåga att på de lokala förvaltningarna och skolorna förena framtidssyn med ändamålsenligt

---

⁴ Meckbach (2004), s. 82.

⁵ Ibid., s. 83.

⁶ Skolverket, *Grundskolan – Kommentarer till kursplaner och betygskriterier – Idrott och hälsa*. www.skolverket.se; se Quennerstedt (2006), s. 91.

⁷ Mikael Alexandersson, *Dialog och reflektion – Om den lokala arbetsplanens möjligheter*. I Skolverket: *Vägar till lokal arbetsplan* (Stockholm: Liber, 1998), s. 8-17; se Quennerstedt (2006), s. 91f.

tillvägagångssätt, där de lokala dokumenten blir en av åtskilliga utgångspunkter för målstyrningens effektivitet.⁸ Det som kallas lokala styrdokument är som regel kommunens skolplan och skolornas arbetsplaner. Varje kommun skall lokalt fastställa en skolplan som uppger hur respektive kommun organiserar skolans utveckling och arbete. Med utgångspunkt i de nationella styrdokumenterna och kommunens skolplan skall därefter personalen och eleverna på den enskilda skolan utforma och bestämma skolans arbetsplan.⁹ ”[...]de nationella kursplanerna och betygskriterierna skall konkretiseras för den utbildning som genomförs i kommunernas verksamhet”.¹⁰ Detta lokala frirum medför att valet av metoder och innehåll görs på respektive skola i utformandet av till exempel vilka metoder och vilket innehåll som gynnar lärandet i respektive ämne. Innehållet i ämnet, de uppsatta målen och utgångspunkterna för respektive ämne tar således form i denna lokala läroplansbearbetning och detta fullbordas bland annat till följd av att varje skola utformar lokala styrdokument.¹¹ I och med att läroplanerna förändrades med Lpo 94 så skall varje enskild skola utforma sina egna lokala arbetsplaner för varje ämne.¹² Detta skall göras utifrån de statliga styrdokumentens läroplan, kursplan och kommunens skolplan. Med införandet av Lpo 94 så ökade friheten hos lärarna vad det gäller undervisningens innehåll, mål och arbetssätt. Detta har i sin tur förmodligen medfört att utformningen av respektive ämne varierar skolorna emellan. Det som ligger till grund för undervisningen i ämnet idrott och hälsa är varje enskild skolas lokala beslut och anpassning.¹³

1.1.1 Frihet under ansvar?

Målformulering betyder att varje lärare har en enorm frihet att själva bestämma upplägg på sin undervisning. Kravet är eller kanske snarare skall vara att eleverna till slut (årskurs 5 och 9 enligt Lpo 94) når fram till de mål som Skolverket genom kommunen ställer på varje tjänsteman. Tjänstemän som i detta fall är lärare i idrott och hälsa anser till nära tre fjärdedelar att ”ha roligt genom fysisk aktivitet”¹⁴ är det viktigaste för barnen. I och med att ha roligt genom fysisk aktivitet inte omnämns som mål i Lpo 94 kan man ifrågasätta om

---

⁸ Quennerstedt (2006), s. 92.

⁹ Ibid.

¹⁰ Skolverket (2000b) *Grundskolan – kommentarer till kursplaner och betygskriterier*. (Stockholm: Fritzes 2000). s. 173; se Quennerstedt (2006), s. 92.

¹¹ Quennerstedt (2006), s. 92.

¹² Skolöverstyrelsen, *1994 års läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94, Utbildningsdepartementet*, (Stockholm: Fritzes 1994)

¹³ Meckbach (2004), s. 86.

¹⁴ Charli Charli Eriksson, Kjell Gustavsson, Mikael Quennerstedt, Karin Rudsberg, Marie Öhman, Lena Öijen, *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 (NU-03): Idrott och hälsa*, (Stockholm: Skolverket, 2005), s. 22.

idrottslärarna verkligen känner till sitt uppdrag eller om de har en annan uppfattning än de styrdokument de skall styras av. Då även samma andel skolledare som idrottslärare i stickprov anser ”att ha roligt genom fysisk aktivitet” är det viktigaste, känns titeln frihet under frihet mer sanningsenlig än frihet under ansvar.¹⁵ Tänk bara tanken att i stort sett alla skolledare och lärare i ämnet svenska skulle anse att det viktigaste var att barnen skulle ”ha roligt genom svenskundervisning”, skulle då fler eller färre barn lära sig läsa i Sverige? Ordet boll som inte ens omnämns i kursplanen för idrott och hälsa uppger lärarna vara den absolut vanligaste aktiviteten under deras lektioner medan till exempel dans som uttryckligen står som ett mål i kursplanen varken är vanlig på lektionerna eller anses vara särskilt viktigt, visar att något inte står riktigt rätt till.¹⁶

Gymnastik och idrottshögskolan är i allmänhet Sveriges mest kända lärosäte för idrottslärarutbildning. Då författarna till denna uppsats under de senaste två åren erhållit 60 högskolepoäng i ämnet idrott och hälsa motsvarande ämnesbehörighet upp till år nio, är det intressant att se hur poängen speglar Lpo 94. Lpo 94 har tre kunskapsområden: Rörelse, rytm och dans; Natur och friluftsliv; Livsstil, livsmiljö och hälsa. De två första kunskapsområdena har vi haft olika kurser och påbyggnadskurser i, medan vi inte haft någon renodlad kurs inom det tredje området. Vi kan inte heller påstå att utbildningen på något sätt delats upp för att spegla dessa tre kunskapsområden. Jämför vi däremot med huvudmomenten i Lgr 62/69 så kan vi snabbt konstatera att vi haft kurser i samtliga huvudmomenten som ingår i de läroplanerna. Dessa är gymnastik, dans, bollspel, friidrott, orientering, skridskoåkning, skidåkning, simning och till sist lek. Lek är dock det enda som vi inte haft någon renodlad kurs i, men som ingått i samtliga kurser likväl. Eftersom Lgr 80 i stort sett har samma huvudmoment som Lgr 62/69 med det undantaget att hälsa, hygien och ergonomi fått en plats, så kan vi säga att GIH:s utbildning mycket väl speglar även Lgr 80. GIH:s utbildning speglar alltså den regelstyrning som fanns 1962-1993, medan utbildningen inte alls är indelad i de tre kunskapsområden Lpo 94 har som läraren förväntas utgå ifrån när han eller hon skall undervisa i grundskolan. Boll som inte ingår alls i Lpo 94 får studenterna gå flera olika kurser i under sin tid på GIH. Om det här betyder att GIH anser att Lpo 94 inte håller måttet eller om GIH:s utbildningen fortfarande är kvar på 80-talet utreder vi inte här, men självklart påverkar utbildningen den blivande lärarens undervisning.

---

¹⁵ Charli Eriksson, Kjell Gustavsson, Therese Johansson, Jan Mustell, Mikael Quennerstedt, Karin Rudsberg, Marie Sundberg, Lena Svensson, *Skolämnet Idrott och hälsa i Sveriges skolor: en utvärdering av läget hösten 2002*, (Örebro: Institutionen för idrott och hälsa, Örebro universitet, 2003), s.13.

¹⁶ Charli Eriksson, Kjell Gustavsson, Mikael Quennerstedt, Karin Rudsberg, Marie Öhman, Lena Öijen, *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 (NU-03): Idrott och hälsa*, (Stockholm: Skolverket, 2005), s.24f.

1.1.2 Definition av läroplan, kursplan och timplan

Läroplan: Fastställs av Sveriges riksdag och är ett dokument som anger de värden som skolan skall bygga sin undervisning på. Läroplanen talar om utbildningens strävansmål och elevernas uppnåendemål, innehåll och tidsfördelning som gäller för samtliga ämnen.¹⁷ Tillsammans med tim- och kursplaner skall läroplanen vara ett hjälpmedel för att implementera de uppställda målen.

Nationell kursplan¹⁸: Är de fastställda mål och krav av regeringen som ställs på eleven vid undervisande av en kurs.¹⁹ Kursplaner beskriver ämnets uppbyggnad och karaktär genom att ange ämnets, centrala begrepp, kärnfrågor, viktiga kunskapsområden, väsentliga perspektiv etcetera.²⁰

Timplan: Anger den minsta garanterade undervisningstid en elev har rätt till i varje ämne inom grundskolan.²¹ Skolans timplaner regleras i skollagen och det totala antalet timmar anges i respektive ämne för alla nio åren.²²

1.1.3 Lokal kursplan

Direktiven för om en skola är tvungen att upprätta en lokal kursplan var oklara och det rådde frågetecken om vad som egentligen gällde. På Skolverkets hemsida fanns det ingen information eller svar på om det skulle vara obligatoriskt med en lokal kursplan.²³

Efter samtal med Skolverket framkom det att det inte finns något ”skallkrav” på att landets skolor måste upprätta en lokal kursplanen i varje ämne. Skolverket gav dock en rekommendation om detta.²⁴ Enligt uppgift från en rektor på en skola i Södertälje kommun hade Skolverket anmärkt på skolor i kommunen som inte hade lokala kursplaner i varje ämne, eftersom skolorna då inte kunde veta om elever var på väg att nå de uppsatta målen eller ej.

---

¹⁷ Nationalencyklopedin <kundcenter@ne.se> Läroplan, (071013) <http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=247250&i_word=l%e4roplan> (Acc. 071013).

¹⁸ Se bilaga 6.3

¹⁹ Nationalencyklopedin <kundcenter@ne.se> Kursplan, (071013) <http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=233904&i_word=kursplan> (Acc. 071013).

²⁰ Arne Maltén, *Lärarkompetens: i ett mångdimensionellt perspektiv*, (Lund: Studentlitteratur, 1995), s. 33.

²¹ Nationalencyklopedin <kundcenter@ne.se> Timplan, (071013) <http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=327944&i_word=timplan> (Acc. 071013).

²² Maltén (1995), s. 82.

²³ Skolverket <skolverket@skolverket.se> (071115) <<http://www.skolverket.se>> (Acc. 071115).

²⁴ Telefonintervju med tjänsteman Larsson vid Skolverket den 2007-10-22.

Således är det inte obligatoriskt med en lokal kursplan, men samtidigt så är detta något som Skolverket mer eller mindre kräver på sina inspektioner.²⁵

1.2 Bakgrund

1.2.1 Läroplanernas förändring

Sverige fick 1994 en ny läroplan, läroplanen medförde även introducerandet av en ny form av reglering av den svenska skolan.²⁶ Som en konkretisering av den nationella kursplanen i idrott förväntades lärare redan i samband med införandet av Lgr 80 producera lokala kursplaner. Detta utförande verkade dock tämligen snabbt komma av sig. I anslutning till Lpo 94 klargjordes kraven på skapandet av kommunala skolplaner samt lokala arbetsplaner för varenda skola, med en lokal kursplan för varje läroämne. Flera tolkade det som meningslös verksamhet – ”ett spel för gallerierna” när det gällde kursplaneskrivande i ämnet idrott och hälsa.²⁷ Även den då nya läroplanen/kursplanens förmåga att reglera verksamheten ”ute på fältet”, har satts under debatt.²⁸ Den nationella kursplanens utformning gick tidigare att likna vid ett reglemente där det tydligt framgick vad idrottslärarna skulle utbilda eleverna i. Jämte kursplanen så fanns det tidigare gymnastikinspektörer vars uppgift var att kontrollera att idrottslärarna följde de föreskrifter de var satta att utbilda eleverna i.

Kursplanerna från Lgr 62 fram till dagens Lpo 94 har genom åren genomgått markanta förändringar. Lgr 62 och Lgr 69 var relativt detaljerade vad det gällde innehåll och arbetssätt. I detta avseende innebar Lgr 80 en förändring då ämnet beskrevs synnerligen summariskt i några huvudmoment som gav form åt ämnets innehåll. I Lpo 94 beskrivs idrott och hälsa i den nationella kursplanen mycket fåordigt och rörelsen bort från innehållsstyrning till målstyrning fullföljs. Detta kan tyda på att statsmakten givit upp ansatsen att dirigera idrottslärarna. Ur perspektivet stående i motsats kan uttryckas att idrottslärarna inte längre kan urskilja någon vägledning i den nationella kursplanen om hur undervisningen skall organiseras och vad ämnet skall innehålla.²⁹ De lokala kursplanerna skall i enlighet med anvisningarna skrivas i

---

²⁵ Telefonintervju med rektor Andersson, grundskola i Södertälje kommun, den 2007-10-22.

²⁶ Håkan Larsson, ”Lokala arbetsplaner i idrott och hälsa – en ny typ av styrning” i *Mellan nytta och nöje: bilder av ämnet idrott och hälsa*, red. Håkan Larsson & Karin Redelius, (Stockholm: Idrottshögskolan, 2004), s. 205.

²⁷ Ibid.

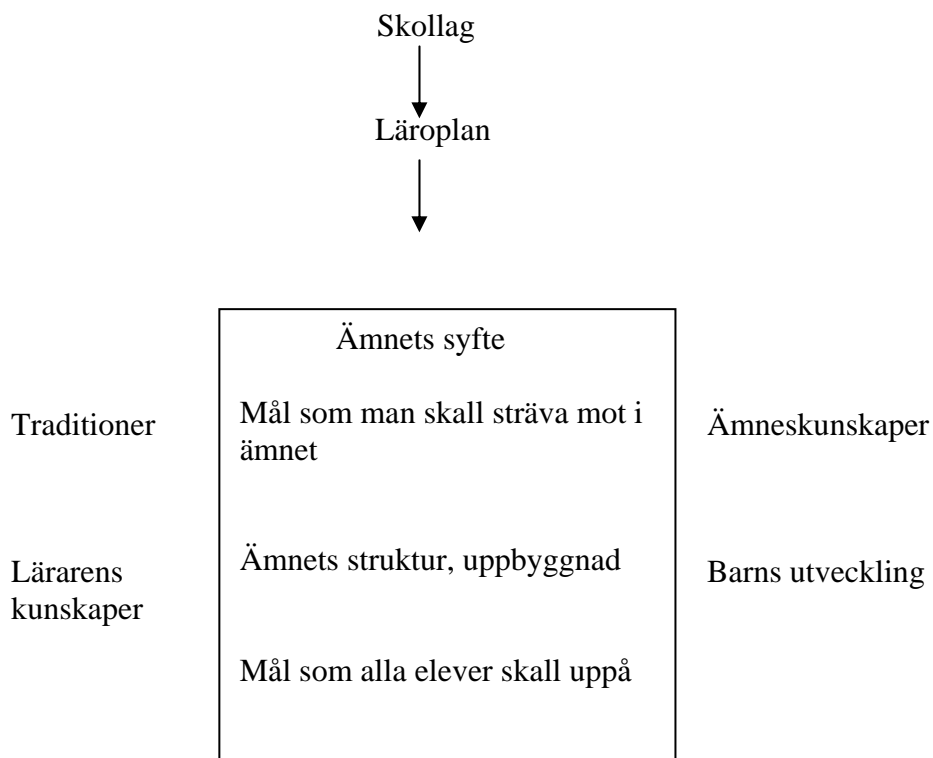
²⁸ Claes Annerstedt & Lars Bergendahl, *Attraktiv utbildning: en studie av lärarutbildningar i idrott och hälsa* (Göteborg : Univ, 2002), s. 9; se Larsson & Redelius (2004), s. 205.

²⁹ Larsson (2004), s. 205.

relation till läroplanen och den nationella kursplanen och till den kommunala skolplanen samt den rådande skolans allomfattande arbetsplan. Detta gör åskådliggörandet av ämnet idrott och hälsa allt annat än objektivt. Att idrottslärare själva i reell form utarbetar det innehåll, de mål, de arbetsformer och de sätt att evaluera verksamheten som man själv utför, kan vidare ses som ett förfaringssätt att göra kunskapsförmedlingen, dess innehåll, arbetssätt och utvärderingssätt till lärarens personliga angelägenhet. Det rör sig även om att göra läraren ansvarig för den sysselsättning som hon eller han själv har utformat i skrift.³⁰

1.2.2 Kursplanernas roll och olika delar

I skolans kursplan fastställs ämnets syfte, vad målen för undervisningen i ämnet är samt ämnets innehållsliga struktur. Därmed anger kursplanen skolämnets karaktär, roll och inriktning. Kursplanens anatomi kan överskådligt skildras i enlighet med följande bild.

Till grund för kursplanen ligger skollag och läroplan i enlighet med bilden. Utgångspunkt för ämnets syfte och mål som man skall sträva mot är läroplanen. Ämnets innehåll och inriktning fastställs även mer eller mindre av de kunskaper som efterhand utvecklas inom ämnesområdet

³⁰ Larsson (2004), s. 207.

och till exempel av vad vi i dag vet om barns progression och elevers inläring. Lärares kunskaper och tradition utgör dessutom viktiga beståndsdelar som man måste ta i beaktande vid utformning av en kursplan.³¹

1.3 Forskningsläge

Inom ämnet idrott och hälsa har forskningen på området kursplaner tidigare varit begränsad, men efter att svenska skolan reglerades i början på 90-talet och läroämnet förändrades i sitt innehåll och sin inriktning, har flera studier genomförts som har fokuserat på undervisningsinnehållet i ämnet. I följande forskningsgenomgång har vi valt att inledningsvis göra en historisk tillbakablick på idrottsundervisningen, följt av en forskningsstudie kallad SIH, Skola-Idrott-Hälsa projektet och därefter en genomgång av studier av den nationella utvärderingen av grundskolan. Avslutningsvis har vi för att få en stor bredd på forskningsläget valt att även göra en utblick som omfattar internationella studier av styrdokument och skolkunskap i Physical Education.

1.3.1 Undervisningen i ett historiskt perspektiv

Björn Sandahl påpekar i artiklar skrivna år 2002 och 2004 i *Svensk Idrottsforskning* att läroplanerna förändrats avsevärt sedan den första för grundskolan kom 1962 till den senaste 1994. Idrottsämnet går mer och mer emot att bli ett teoretiskt ämne istället för det praktiska det var från början.³² Att staten förändrar skolans styrdokument betyder inte att undervisningen i skolan förändras. Redan 1968 visade en studie av Lars-Magnus Engström att undervisningens innehåll i dåtidens ämne gymnastik dominerades av bollspel, gymnastik, fysisk träning och i viss mån friidrott. Detta trots att läroplanen rekommenderade eleverna till en bred idrottsutbildning.³³ 20 år senare genomförde en forskningsgrupp ledd av Yngve Carlsten en liknande undersökning och fick fram att samma fyra områden fortfarande dominerade undervisningen i skolan.³⁴ Skolan hade i och för sig bytt läroplan från Lgr 62 till både Lgr 69 och Lgr 80. Det faktum att de tre läroplanerna inte skiljde sig åt så mycket gör det inte speciellt anmärkningsvärt att undervisningen inte förändrats på 20 år. Detta skulle

---

³¹ Statens offentliga utredningar, *Kursplaner för grundskolan* (Stockholm: Nordstedts tryckeri, 1993), s. 17.

³² Björn Sandahl, "Tystnad, samtycke eller protest?", *Svensk Idrottsforskning*, (2004:4), s. 16.

³³ Sandahl (2002:4), s. 14-15; se Lars Magnus Engström, *Gymnastikundervisningen i årskurs 8: resultat av en enkät till gymnastiklärare rörande ämnets innehåll och målsättning* (Stockholm: Lärarhögskolan, 1969)

³⁴ Sandahl (2002:4), s. 14-15; se Yngve Carlsten, *Ämnet idrott i grundskolans årskurs 8*. Stockholm (1989)

stämman om det inte var så att redan den första undersökningen 1968 visade att lärarna inte följde läroplanen och därmed fortfarande 20 år senare inte anammat styrdokumentens innehåll med en bred idrottsutbildning till eleverna.

Lpo 94 reducerade ämnet från tio huvudmoment till tre kunskapsområden och blev en endast två sidor lång målformulering istället för tidigare regelstyrning. Detta till trots visar studier som *Skola-Idrott-Hälsa* projektet att bollspel, gymnastik och fysisk träning fortfarande dominerar medan friidrotten gått tillbaka lite och andra moment fått mer utrymme. Sandahl tar upp olika faktorer varför den faktiska undervisningen inte förändrats nämnvärt över en 40 års period, den första faktorn är material. Har man ingen simhall i närheten är det svårare att bedriva simundervisning vilket också gäller för till exempel isbana eller skog för friluftsliv. De dominerande områdena inom ämnet är aktiviteter som lätt kan bedrivas på en gräsplätt eller i en gymnastiksal. En annan faktor är den erfarenhet läraren besitter vilket Carlstens studie från 1989 visar, att den har en större inverkan på undervisningen än vad utbildning eller vad styrdokumentet säger. En tredje faktor är att bollspel som fotboll är en av de populäraste idrotterna bland 15 till 20 åringar i Sverige, vilket också stämmer in på mängden undervisningstid i skolan. Det här gör att skolans läge, lärarens bakgrund och elevernas önskemål mer styr undervisningen än de styrdokument som finns enligt Sandahl.³⁵ ”Jämförelsen mellan den normativa nivån och den faktiska undervisningen har avslöjat att skolans idrottsundervisning i praktiken inte haft särskilt mycket att göra med läroplanernas innehåll under perioden.”³⁶ Sandahl anser dock att Lpo 94 närmat sig den faktiska undervisningen mer än sina föregångare och vi tolkar det som att Sandahl uttrycker sig med ett stort mått av ironi när han skriver. ”Den senaste läroplanen är sannolikt den som mest överrensstämmer med de aktiviteter som faktiskt genomförs, kanske främst för att den i stort sett saknar anvisningar om innehållet.”³⁷

En artikel i *Svensk Idrottsforskning* beskriver andra faktorer som påverkar lärarna att följa styrdokumentet. Det visar sig att den ekonomiska budgeten för ämnet skiljer sig i denna studie från 2 500 kronor till 80 000 kronor vilket naturligtvis starkt bidrar till innehållet i verksamheten. I artikeln lyfts även faktorer som att tiden för ämnet idrott och hälsa minskat

---

³⁵ Sandahl (2002:3), s. 12ff.

³⁶ *Ibid.*, s. 16.

³⁷ *Ibid.*

samt att vissa har en oförstående ledning.³⁸ Dessutom menar lärarna som svarat i studien att det övriga arbetet på skolorna som inte ingår i ämnet ökat, samtidigt som elevgrupperna tenderar att bli större. I samma studie tycker 14 % att det blivit någon form av förbättring sedan Lpo 94 kom medan hela 48 % menar att deras arbetsituation blivit sämre. Beträffande om försämringen består av enbart Lpo 94 eller fler faktorer framgår inte, men flera lärare påpekar att de förändringar som sker i styrdokumentet sällan är förankrade i lärarkåren och att det inte ges resurser för att genomföra de förändringarna som krävs.³⁹

1.3.2 SIH projektet

Det omfattande Skola-Idrott-Hälsa projektets övergripande ändamålet var att utforska villkoren för barns och ungdomars fysiska verksamhet i skola och på fritid, klarlägga omfattningen av denna verksamhet och därtill även undersöka vilka fysiologiska, medicinska samt sociala konsekvenser som skillnader i fysisk aktivitet medförde. Projektet omfattade flera kompletterande forskningsprojekt som hade sitt utgångsläge i studien idrott och hälsa under skolåren, som i alldagligt tal kom att uppkallas Skolprojekt 2001. En datasamling genomfördes 2001 och utgjorde en grundundersökning till vilken ytterligare två stycken projekt knöts: "Fysisk aktivitet i skola och på fritid" och "Lärandeprocesser i skilda miljöer samt Barn och ungdomars fysiska aktivitet".⁴⁰ Några av SIH-projektets syften med inriktning skolans idrottsämne var att *beskriva utvecklingen av ämnet idrott och hälsa under senare delen av 1900-talet och början av 2000-talet, beskriva nuvarande omfattning, innehåll och uppläggning av ämnet idrott och hälsa, belysa vilka lärprocesser som äger rum inom detta ämne.*⁴¹

Inom ramen för SIH-projektet genomfördes under våren 2001 intervjuer av 16 stycken idrottslärare, åtta kvinnliga och åtta manliga som företrädde 16 olika skolor från Skåne till Norrbotten och från Göteborg till Stockholm.⁴² Lärarna hade varierande antal år som idrottslärare och utbildningsbakgrund. I intervjuerna som ägde rum med lärarna var mål och

---

³⁸ Suzanne Lundvall, Jane Meckbach, Britta Thedin-Jakobsson, "Lärarnas syn på ämnet idrott och hälsa" *Svensk Idrottsforskning* (2002:3), s. 17ff.

³⁹ Suzanne Lundvall, Jane Meckbach, "Lärarnas syn på ämnet idrott och hälsa" *Svensk Idrottsforskning* (2004:4), s. 24ff.

⁴⁰ Skola - Idrott - Hälsa (SIH-projektet 2002) <information@lhs.se> SIH-projektet, (2007-08-21) <http://www1.lhs.se/forskning/projekt/projekt_214.php> (Acc. 2007-10-02).

⁴¹ Ibid.

⁴² Meckbach (2004), s. 81ff.

innehållsfrågor rörande ämnet idrott och hälsa i fokus. Majoriteten av de intervjuade upplevde att idrottsämnet hade förändrats i och med den nya läroplanen Lpo 94. Ett flertal av de svarande lyfte fram att ämnet hade lämnat det stringenta, mer styrda idrottsämnet som planerades med utgångspunkt i ett antal huvudmoment. Undervisningen genomfördes då på teknikträning och metodik. Nu koncentrerades utbildningen mer på att eleverna var närvarande och tyckte att det var roligt att röra på sig.⁴³ I undersökningen av lärarnas uttalanden framkom det att 12 av dem, lika många män som kvinnor oavsett kort eller lång praktik av yrket, hade en överensstämmande syn då det gällde att idrottsämnet hade ändrats i och med Lpo 94. Övriga fyra, två män och två kvinnor, ansåg att ämnet inte hade ändrats nämnvärt mot förr. De 12 lärarna som påpekade att ämnet hade ändrats, hade även framarbetat lokala arbetsplaner på sina skolor. De menade att detta arbete hade fört med sig att de varit tvingade att reflektera mer djupgående över vad idrottsämnet skulle omfatta och hur de skulle nå målen i kursplanen.⁴⁴

Enligt SIH-projektet skall varje skola utarbeta sina egna lokala arbetsplaner för vartenda ämne med utgångspunkt i de statliga styrdokumenterna i form av läroplan, kommunens skolplan och kursplan. Denna självständighet vad det gäller innehåll, mål, tidstilldelning och arbetssätt har följaktligen ökat, vilket sannolikt har medfört att ämnesutformningen skiftar mellan olika skolor. Det som ligger till grund för kunskapsförmedlingen i idrott och hälsa är varje skolas lokala anpassning och beslut. Enligt de 16 intervjuade lärarna, har läroämnet blivit ett mer hälsoinriktat ämne från att ha varit ett prestationsorienterat ämne, ett mer motionsinriktat ämne där alla skall röra på sig från ett färdighetsämne. Ingen av de svarande lyfte fram att ämnet hade förändrats till att ha blivit ett mer distinkt kunskapsämne med förekommande teoriinslag, utan flera lyfte fram vikten av att eleverna skulle röra på sig och ha roligt.⁴⁵

När det gällde metoder och arbetssätt som de intervjuade lärarna använde sig av, svarade enbart tre att de satte planeringen av undervisningen i samband till kursplanen i idrott och hälsa. Två av lärarna lyfte fram vissa essentiella moment som de tyckte borde utgöra en del av undervisningen; simning, orientering, skridskoåkning och dans. I de fall där lärarna hade en årsplanering framkom det när de skilda momenten skulle utföras, någon periodisering av ämnesinnehållet verkade dock ej förekomma. Motivet till detta var att man ville att

---

⁴³ Meckbach (2004), s. 81ff.

⁴⁴ Ibid., s. 86.

⁴⁵ Ibid.

utbildningen skulle innehålla en mängd delar, vara omfattande samt att man ville tillmötesgå eleverna. En tydning av lärarnas uttalanden visade att de inte undervisade i enskilda moment, aktiviteter eller övningar mer än en eller två gånger/läsår. Lärarna lyfte fram att de ville ha en stor omväxling i undervisningen, men de nämnde inte att undervisningen hade ett ”smörgåsbordsliknande” innehåll. Ingen av respondenterna påpekade att de undervisade eller upprepade samma övning/aktivitet/moment vid närmast följande lektionstillfälle eller ”byggde” vidare på likadant innehåll påföljande undervisningstimme. Det framfördes inte hur de funderade i banor av pedagogisk handledning, det vill säga att eleverna skulle lära sig något speciellt moment utan det angelägna var att de skulle röra på sig. De intervjuade lärarna hade svårt att uttrycka sig kring sin undervisning då det gällde didaktiska frågor, arbetssätt och metoder, det vill säga själva undervisningsprocessen.⁴⁶

Inom SIH-projektet genomfördes även en lärarenkät med 75 lärare från 43 stycken skolor.⁴⁷ I denna enkätstudie framlades att det som var det mest framträdande i utbildningen från skolår 3 till 9, med ökande utrymme, var bollekar och bollspel. De utbildningsområden som fick lite utrymme var simning, gymnastik, friluftsliv och dans. Gymnastikundervisningen som under lång tid varit en dominerande aktivitet, tog endast i anspråk mindre än hälften av utbildningstiden för skolår 3.⁴⁸ Enligt Lpo 94 omfattar ämnet idrott och hälsa ett omfattande innehåll av olika aktiviteter, rörelse och musik samt friluftslivsaktiviteter. Dessutom skall ekologiska-, miljö- och livsstils frågor behandlas. Resultaten i lärarenkäten indikerade att ett brett urval av idrottsaktiviteter återfanns i undervisningen, men att områdena rörelse och musik och friluftslivsaktiviteter utfördes i mindre omfattning. Denna bild av ämnet och att bollekar och bollspel var de dominerande aktiviteterna i undervisningen bekräftades av de intervjuade lärarna. Förekomsten av bollekar och bollspel motiverade lärarna med att den sociala gruppträningen gynnades och att ett stort antal elever aktiverades. Intervjustudien visade att idrottslärarna ville att eleverna i första hand skulle ha roligt med hjälp av fysisk aktivitet.⁴⁹

Under skolbesöken i anknytning till datainsamlingen i år 5 inom ramen för SIH-projektet samlades även lokala kursplaner för ämnet idrott och hälsa in. Av de besökta skolorna, sex till antalet, var det endast tre skolor som kunde uppvisa någon lokal kursplan. För att underlaget

---

⁴⁶ Meckbach (2004), s. 81ff.

⁴⁷ Ibid., s. 83.

⁴⁸ Ibid., s. 90.

⁴⁹ Ibid., s. 96.

skulle bli större för undersökningen samlades på grund av detta ännu ett antal lokala kursplaner in via Internet. Sammanlagt kom undersökningen att omfatta 54 lokala kursplaner i ämnet idrott och hälsa. De lokala kursplanerna var mycket heterogena till sin karaktär och detta sakförhållande indikerade att försöken till reglering på distans var ett vanskligt projekt. Det antydde att idrottslärarna i stor omfattning försökte göra motstånd mot de sätt att tänka om ämnet som grundas i Lpo 94 och den nationella kursplanen.⁵⁰ Heterogeniteten i de genomgångna kursplanerna reflekterade sig även i storleken på de lokala kursplaner som samlades in. Vissa skolor beskrev ämnet idrott och hälsa över ett flertal sidor, andra med ett par rader.⁵¹

1.3.3 Nationell utvärdering av grundskolan

År 2003 genomfördes en nationell utvärdering av grundskolan. Skolledare från gymnasiet och grundskolan svarade och det var ett bortfall på cirka 20 % av de till antalet 238 skolledarna. Bortfallet bland lärarna var cirka 25 % av de 300 som svarade. Ungefär två tredjedelar av de svarande skolledarna och lärarna arbetade i grundskolan.⁵² Ämnesrapporten i idrott och hälsa visade tydligt att idrottslärare inte följde läroplanen. Av de tillfrågade eleverna med betyget mycket väl godkänt menade 34 % att de inte fått någon undervisning i friluftsliv under olika årstider, vilket är ett av målen i kursplanen. Av de tillfrågade eleverna med minst betyget godkänt uppgav tre % att de inte kunde simma, 16 % att de inte kunde dansa minst tre olika danser och 29 % att de inte hittade i skogen med karta och kompass.⁵³ ”Då dessa färdigheter är framskrivna som mål i kursplanen är det anmärkningsvärt att det finns elever, och i vissa avseenden en tämligen stor andel elever, som uppger att de inte klarar respektive färdighet.”⁵⁴

Av de tillfrågade grundskolelärarna uppgav 74 % att ”ha roligt genom fysisk aktivitet” var det viktigaste inom ämnet medan till exempel bara 13 % menade att ”lära sig om hälsa” var det viktigaste.⁵⁵ Även skolledare i en undersökning gjord av Örebro universitet 2002 hävdade ”att ha roligt genom fysisk aktivitet” var det viktigaste (73 %) medan något fler (19 %) menade att

---

⁵⁰ Larsson (2004), s. 206ff.

⁵¹ Ibid.

⁵² Charli Eriksson, Kjell Gustavsson, Mikael Quennerstedt, Karin Rudsberg, Marie Öhman, Lena Öijen, *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 (NU-03): Idrott och hälsa*, (Stockholm: Skolverket, 2005), s.14ff.

⁵³ Charli Eriksson m.fl. (2005), s.156f.

⁵⁴ Ibid., s.157.

⁵⁵ Ibid., s. 22.

lära sig om hälsa tillhörde det viktigaste.⁵⁶ Den nationella utvärderingen visar dock att skolledares syn på ämnet skiljer sig från grundskola till gymnasiet. Nedan följer tre olika citat tagna från den nationella utvärderingen av skolan 2003:

”Det viktigaste att uppnå i ämnet Idrott och hälsa i grundskolan är att ha roligt genom fysisk aktivitet, och i gymnasiet att lära om hälsa.⁵⁷”

”Lek utgör en del av ämnets kärna enligt läroplanen, vilket det även tycks göra ute på skolorna. Det läggs stor vikt vid friluftsverksamhet i Lpo-94, men det är inte en av de sju vanligaste aktiviteterna hos de tillfrågade lärarna.⁵⁸”

”Det som görs i ämnet Idrott och hälsa uppskattas av många elever och de anser att de lär sig en mängd olika saker i ämnet. Men utifrån kursplanen så finns det områden och perspektiv som kommer i skymundan.⁵⁹”

1.3.4 Internationella studier

Doune Macdonald och Lisa Hunter har undersökt hur vissa diskurser har företrädesrätt i nationella styrdokument för skolämnet *Physical Education* (PE) i USA. Macdonald och Hunter påpekar att innehållet tar form främst utifrån biomekanik, fysiologi samt teorier om motoriskt lärande och användning av dessa i fysiska aktiviteter. Vidare så avhandlar de det särskilt gynnade innehållet i förhållande till annat tänkbart innehåll, till exempel social utveckling och upplevelsebaserade utmaningar.⁶⁰ Dawn Penney och Mike Jess från Storbritannien avhandlar i en artikel utgångspunkten för utveckling av läroplaner och skolkunskap i Physical Education. De menar att inte bara livslång fysisk aktivitet bör uppmärksammas utan även livslångt lärande. Penney och Jess hävdar även att en mångdimensionell synvinkel på fysiska aktiviteter i termer av till exempel fritidsaktivitet, funktion i vardagen, som ett välbefinnande och som social aktivitet kan ses i förhållande till

---

⁵⁶ Charli Eriksson, Kjell Gustavsson, Therese Johansson, Jan Mustell, Mikael Quennerstedt, Karin Rudsberg, Marie Sundberg, Lena Svensson, *Skolämnet Idrott och hälsa i Sveriges skolor: en utvärdering av läget hösten 2002*, (Örebro: Institutionen för idrott och hälsa, Örebro universitet, 2003), s.13.

⁵⁷ Charli Eriksson, Kjell Gustavsson, Mikael Quennerstedt, Karin Rudsberg, Marie Öhman, Lena Öijen, *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 (NU-03): Idrott och hälsa*, (Stockholm: Skolverket, 2005), s. 18.

⁵⁸ *Ibid.*, s. 26.

⁵⁹ *Ibid.*, s.38.

⁶⁰ Doune Macdonalds & Lisa Hunter, “Lessons Learned...About Curriculum: Five Years on and Half a World Away”, *Journal of Teaching in Physical Education*, 24 (2005:2, April), pp. 111-126.

aktiva hälsobringande liv.⁶¹ David Kirk har studerat läroplaner i Australien och diskuterar i en läroplanshistorisk undersökning hur kroppen skolas och kommer till uttryck i idrottsämnet. Kirk påvisar att en av ämnets huvuduppgifter är skolningen av kroppen. Han framhåller de varierande sätt kroppen skolas på i förhållande till ett innehåll som karakteriseras av disciplin och drill, respektive ett innehåll som karakteriseras av idrottsgrenar och sport.⁶²

1.3.5 Sammanfattning av forskningsläge

Ämnet idrott och hälsa har förändrats i och med den nya läroplanen Lpo 94. Tidigare så planerades ämnet med utgångspunkt i ett antal huvudmoment, men nu så genomförs det på ett oregrerat sätt där innehållet implementeras i förhållande till uppsatta mål. Enligt SIH-projektet skall varje skola författa sina egna lokala arbetsplaner för vartenda ämne med grundval i de statliga styrdokumenterna i form av läroplan, kommunens skolplan och kursplan. Detta självstyre vad det gäller innehåll, tidstilldelning, arbetssätt och mål har följaktligen ökat, vilket antagligen har resulterat i att ämnesutformningen varierar mellan olika skolor. Studier av skolors lokala kursplaner har visat att de varit mycket heterogena till sin prägel och detta faktum har indikerat att försöken till reglering på distans har varit ett prekärt projekt. Något som tyder på att idrottslärare i stor omfattning har försökt göra motstånd mot de sätt att tänka om ämnet som grundas i Lpo 94 och den nationella kursplanen. Trots att ämnet har förändrats i och med Lpo 94 så visar studier att undervisningen i idrott och hälsa i stort sett varit oförändrad sen 1960 talet. Bollspel, gymnastik och fysisk träning dominerar undervisningen trots att skolan under perioden avverkat fyra olika läroplaner. Enligt Lpo 94 innefattar ämnet idrott och hälsa ett omfattande innehåll av olika aktiviteter, rörelse och musik samt friluftslivsaktiviteter. Studier visar att ett brett urval av idrottsaktiviteter återfinns i undervisningen, men simning, friluftsliv och dans utförs i mindre omfattning. Denna bild av ämnet och att bollspel och bollekar är de dominerande aktiviteterna i undervisningen bekräftas av olika undersökningar. Faktorer som ekonomi, material, tillgänglighet, elevönskemål och lärarens erfarenhet förefaller komma före styrdokumentens innehåll när lektionerna planeras. Den allmänna synen är att eleverna ska ha roligt genom idrott vilket såväl lärare som skolledare delar. I studien av internationella artiklar framkom det att vissa

---

⁶¹ Dawn Penney & Mike Jess, "Physical Education and Physically Active Lives: A Lifelong Approach to Curriculum Development", *Sport, Education and Society*, 9 (2004:2), pp. 269-287.

⁶² David Kirk, "Schooling bodies through physical education: Insights from social epistemology and curriculum history", *Studies in Philosophy and Education*, 20 (2001:6), pp. 475-487; se Mikael Quennerstedt, *Att lära sig hälsa* (Örebro: Universitetsbiblioteket, 2006), s. 33-34.

diskurser har företrädare i nationella styrdokument för ämnet *Physical Education* i USA, att en mångsidig inställning på fysisk verksamhet kan ses i relation till aktiva hälsosamma liv samt att en av idrottsämnets huvuduppgifter är träning av hälsa och kondition.

Det är med utgångspunkt ur detta som vi med vår studie vill undersöka vilken betydelse den nationella kursplanen i ämnet idrott och hälsa har för lärarna. Genom att genomföra denna uppsats vill vi försöka få klarhet i hur idrottslärarna anser att de skall följa kursplanen, hur de använder sig av den för att nå de uppsatta målen samt vad lärarna anser att det finns för för- och nackdelar med kursplanen. Vi anser att det i hög grad finns ett behov av att få veta om de kunskaper som studien kan generera, då svaren på studien kan ge intressanta svar på hur dagens idrottslärare tillämpar den nationella kursplanen. Om studien skulle visa att endast ett fåtal av lärarna följer kursplanen så kan det indikera att den i sin nuvarande utformning lämnar mycket övrigt att önska och att Skolverkets krav på lika utbildning för alla inte stämmer.

1.4 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka vilken betydelse den nationella kursplanen i ämnet idrott och hälsa har för lärarna.

- På vilket sätt följer lärarna kursplanen i undervisningen?
- På vilket sätt använder sig lärarna av kursplanen i sin planering?
- Vilka är för- och nackdelarna med kursplanen enligt lärarna?

1.6 Teoretiska utgångspunkter

1.6.1 Läroplansteori

Begreppet läroplan har en mycket konkret betydelse i det svenska språkbruket. Det är ett dokument i vilket utbildningens innehåll, mål och tidsfördelning anges.⁶³ Varje läroplan medför en styrning av en påverkansprocess och varje styrning fordrar någon form av kontroll. Styrning och kontroll, dessa två processer är de styrande grundbegreppen i varje

---

⁶³ Ulf P. Lundgren, *Att organisera omvärlden: en introduktion till läroplansteori* (Stockholm: Utbildningsförlaget, 1989), s. 21.

läroplansteori.⁶⁴ Begreppet läroplansteori är en översättning från engelskans "curriculum theory" vilket inte bara innebär ett konkret dokument, utan även benämner de föreställningar och den filosofi som ligger bakom läroplanen.⁶⁵ En läroplansteori kan alltså ses som försök att utöka en kunskap om hur utbildningsprocessers mål, metodik och innehåll formas i en viss kultur och i ett visst samhälle. I sin vidaste mening kan läroplansteorier ses som teorier som på diverse sätt belyser tre huvudsakliga frågor: hur formuleras mål för utbildning, hur utväljs stoff för utbildning och hur utvecklas metoder för att lära ut?⁶⁶

Det är nödvändigt att ge begreppet läroplan en viss struktur när man använder begreppet läroplan i sin vidare betydelse, det vill säga för att beteckna hela den uppfattning som varit styrande och inte bara ett konkret styrinstrument. Denna struktur är nödvändig när man använder begreppet läroplan för att beteckna den kod som är ett viktigt teoretiskt redskap, det vill säga de förenade principer som gestaltas i ett konkret styrinstrument, undervisningsmaterial, lärarutbildning och så vidare. Man kan urskilja tre stycken olika nivåer i en läroplan. *Den första nivån* handlar om hur värderingar, kunskaper och erfarenheter väljs ut och organiseras. Denna första nivå beskriver hur den historiska utvecklingen påverkar uppfattningar om läroplaners syfte, innehåll och funktion. *Den andra nivån* inriktar sig på frågor som är relaterade till det faktiska styrandet av en utbildning, hur en läroplan utvecklas konkret, det vill säga hur själva besluts- och kontrollprocesserna bakom ett styrinstrument för utbildning utformas. *Den tredje nivån* handlar om frågorna kring hur en konkret läroplan och ett konkret läromedel styr den egentliga undervisningsprocessen.⁶⁷ I dessa tre angivna nivåer kan man finna tre styrkande element, nämligen mål, innehåll och undervisningsmetod.

I begreppet läroplan bör även kontrollprocessen införas. Begreppet läroplan avser med andra ord styrningen och kontrollen av utbildning och undervisning när det gäller mål, innehåll och metod. Bakom varje läroplan finns vissa fundamentala principer – en viss *läroplanskod*. Denna kod utformas historiskt och i nutiden av förekommande materiella och kulturella förutsättningar samt föreställningar om utbildning i olika administrativa, politiska och pedagogiska processer. I slutändan sker därefter en bestämd inläring. Vi måste för att kunna förklara varför denna inläring sker, när det gäller form och innehåll, kunna relatera

---

⁶⁴ Lundgren (1989), s. 17.

⁶⁵ Wikipedia Curriculum theory, 2007-10-13 <http://en.wikipedia.org/wiki/Curriculum_theory> (Acc. 2007-10-13).

⁶⁶ Lundgren (1989), s. 231.

⁶⁷ Ibid., s. 21f.

inläringen till hur utbildningen omdanas från makroplanet till mikroplanet.⁶⁸ Varje fråga som i denna kontext kan ställas, kan även besvaras både förklarande och normativt.

Med förklarande menas att varje fråga kan formuleras så att svaret visar en förklaring av ett existerande fenomen. Med normativt menas att varje fråga kan formuleras så att svaret visar vad som bör göras. Majoriteten läroplansteorier är normativt utformade, det vill säga att de syftar till att visa hur läroplanen är.⁶⁹

Under historiens gång kan man skönja fyra typer av läroplanskoder som varit vägledande.

- Den *klassiska* läroplanskoden som gällde för det övre samhällsskiktet på 1600-talet och framåt. Det var bara de som skulle utbildas och koden inriktade sig mindre på utbildning än på bildning. Att förmedla insikt i kunskapens, civilisationens och kulturens grunder var det primära syftet.
- Den *realistiska* läroplanskoden hade en mer nyttobaserad inriktning. Koden formades för att möta nya krav på kompetens där teoretisk kunskap var oundgänglig för praktiskt arbete.
- I den *moraliska* läroplanskoden låg inriktningen på grundläggande läs- och skrivfärdigheter och socialisering till en viss värdegemenskap med nationen och kyrkan, med "Gud, Konungen och Fäderneslandet".
- Den *rationella* läroplanskoden är den historiskt sett senaste och den lanserades under 1940- och 1950-talet. Pragmatism, att utbildningen skall vara nyttoinriktad, individualism, att utbildningen är utformad för att passa den enskilda individens förutsättningar och behov samt rationalism, tillämpning av forskningsrön från utvecklings- och inlärningspsykologins område, är bärande principer i den rationella läroplanskoden.⁷⁰

---

⁶⁸ Lundgren (1989), s. 22f.

⁶⁹ Ibid., s. 23.

⁷⁰ Maltén (1995), s. 62.

Hur har då dessa koder omformats till en undervisningsprocess i verkligheten? För att närma sig denna fråga måste man göra en åtskillnad mellan en läroplansideologi och en i verkligheten existerande läroplan.⁷¹ En läroplansideologi är en föreställning om vad utbildning bör vara⁷², medan en läroplan i sin tur anger de värden som skolan skall bygga sin kunskapsförmedling på, de mål som skall sätta sin prägel på undervisningen och de uppnåendemål som eleven skall nå.⁷³ Frågan om hur en viss läroplansideologi eller en viss läroplansteori kan få en verklig genomslagskraft hänger samman med vilka existerande krav som ställs på undervisningen från samhällets sida och med detta vilka ändamål undervisningen har i samhället. Vidare hänger det samman med hur bra läroplansideologin eller läroplansteorin grundas på befintlig kunskap om vilka verkliga funktioner undervisningen har i samhället.⁷⁴ De fyra läroplanskoderna har vuxit fram och vävts in i varandra, en klassisk, en realistisk, en moralisk och en rationell.⁷⁵ Den rationella läroplanskoden innehåller komponenter från de tre tidigare och vissa föreställningar om skolans styrning och kontroll har genom åren uppkommit och cementerats till vad de är idag. Ett utbildningssystem har byggts upp materiellt och organisatoriska ramar har etablerats, en arbetsindelning inom utbildningen har gjorts vilken har cementerat organisationen.⁷⁶

2 Metod

2.1 Beskrivning av metod

Vi har valt att använda oss av kvalitativa intervjuer. Den kvalitativa intervjun söker till skillnad från den strukturerade intervjun uttömmande svar. Den kvalitativa intervjun har inga fasta svarsalternativ. Följdfrågor bör ställas vid behov.⁷⁷ Intervjuerna är fenomenologiska utom några korta inledningsfrågor som handlar om de svarandes bakgrund. Fenomenologisk intervju betyder att det är subjektiva erfarenheter och upplevelser vi söker och inte kontrollerbara fakta. För att genomföra våra kvalitativa intervjuer har vi tagit hjälp av

---

⁷¹ Lundgren (1989), s. 90.

⁷² Ibid., s. 91.

⁷³ Nationalencyklopedin <kundcenter@ne.se> Läroplan, (071013)

<http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=247250&i_word=l%e4roplan> (Acc. 071013).

⁷⁴ Lundgren (1989), s. 91.

⁷⁵ Ibid., s. 233.

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Bo Johansson, Per Olov Svedner, *Examensarbetet i lärarutbildningen: undersökningsmetoder och språklig utformning*, (Uppsala: Kunskapsföretaget, 2004), s. 24f.

psykologen Steinar Kvaales olika intervjustadier som beskrivs i boken *Vetenskapsteori och metod för lärare: en introduktion*.⁷⁸

Tematiseringen: Inledningsvis formulerades forskningsfrågorna samt att vi skaffade oss de nödvändiga förkunskaperna som krävdes. Beslut om vilken intervju- och analysmetod som skulle användas fattades. *Planering:* Hur urvalet av personer till intervjuerna skulle gå till. Vi såg även till att skaffa oss en väl fungerande diktafon för att kunna banda våra intervjuer. *Intervjun:* Under intervjun ställde vi många öppna frågor och lät den svarande begrunda sitt svar utan att vi ställde en ny direkt fråga. Detta för att på så sätt kunna få mer uttömmande svar efter lite eftertanke. *Utskrift:* Intervjun överfördes från diktafon till skriftspråk ordagrant och pauser noterades om de var relevanta. *Analysen:* Analysen innebar i vårt fall att ta bort det ovidkommande och ta fram det som hade bäring under våra forskningsfrågor. *Verifiering:* Generaliserbarheten, validiteten och reliabiliteten bedömdes.⁷⁹

2.2 Genomförande

Vi valde att använda oss av den kvalitativa intervjun som datainsamlingsmetod för att besvara våra frågeställningar. Vi trodde oss kunna erhålla mer personliga och utvecklande svar via djupintervjuer, som grundar sig på idrottslärares personliga åsikter och erfarenheter, än från enkätundersökningar som mer präglas av att ge en yttlig information, om än omfattande. Inledande textundersökningar av läroplaner och diverse undersökningar i form av intervjuer och enkätundersökningar som var adekvata för studiens syfte valdes och studerades innan intervjuerna ägde rum. Intervjuguiden (Se bilaga 6.2) utformades utifrån frågor som vi ansåg var relevanta för studiens syfte samt att vi även använde oss av några mål och frågor som var hämtade från en studie inom *Skola-Idrott-Hälsa* projektets ram.⁸⁰ Intervjuguiden lämnades innan intervjuerna genomfördes till en av forskarna vid SIH projektet för påseende. Därefter fastställdes intervjuguiden.

Vid genomförandet av intervjuerna besökte vi tillsammans intervjuobjekten en och en. Intervjuerna ägde rum på skolor i avskilda rum med endast den svarande och de två intervjuerna närvarande. Inledningsvis förklarade vi ändamålet med vår studie, syftet med

---

⁷⁸ Christer Stensmo, *Vetenskapsteori och metod för lärare: en introduktion*, (Uppsala: Kunskapsföretaget, 2002), s. 119.

⁷⁹ *Ibid.*, s. 119ff.

⁸⁰ Meckbach (2004), s. 85.

uppsatsen samt att vi följde de forskningsetiska reglerna vid studien och intervjun. Den svarande blev informerad om att alla svar skulle behandlas konfidentiellt och att den svarande skulle förbli anonym. Samtliga intervjuer genomfördes av samme intervjuare och medintervjuaren hade till uppgift att hjälpa till med följdfrågor för att fördjupa intervjun. Intervjuerna genomfördes utan tidspress eller andra störningsmoment. Efter att intervjuerna genomförts efterfrågades respektive skolas lokala kursplan, om sådan fanns att tillgå. Samtliga intervjuer spelades in på band och transkriberades i efterhand.

2.3 Databearbetning

Intervjusvaren sorterades in under de tre frågeställningarna. En del svar var så breda eller djupgående att de blev insorterade under två eller tre av forskningsfrågorna. En forskningsfråga i taget fick sedan jämförda resultat från de fyra intervjuerna. Då en viss tolkning av intervjusvaren skedde genomfördes proceduren på två håll för att därefter genomföras samfällt.

2.4 Urval och avgränsning

Skolorna skulle ligga på ett rimligt avstånd för intervjuer och därmed avgränsades urvalet till Södertälje kommun och de 19 kommunala grundskolorna som finns där. Vi ville ha fyra stycken intervjuer men maximalt en lärare per skola, detta då vi såg en viss risk i att kollegor på en skola kunde ha liknande svar. Urvalet skedde slumpvis och skolorna kontaktades via telefon utan inbördes ordning. Då det visade sig svårt att nå lärare i idrott och hälsa via telefon, på grund av att de var upptagna med lektioner, bokades helt enkelt de fyra första som svarade och tackade ja. Utbildade lärare var inte aktuella för intervju då vi inte ansåg att de skulle kunna besvara våra frågor om verksamheten kontra styrmedlen på ett tillfredsställande sätt. Det föll sig så att två män och en kvinna var de första att tacka ja till intervju.

Idrottslärarna var i åldern 40-60 år och de hade mellan 10 och 30 års lärarerfarenhet. Samtliga idrottslärare hade genomfört sin lärarutbildning vid Gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm. Vi valde att intervju dessa tre lärare för att de var i varierande ålder, för att de hade olika antal tjänsteår som idrottslärare och för att de var tillgängliga. Att de för närvarande undervisade på olika stadier såg vi som positivt. Vidare så avgränsades sökandet efter det sista intervjuobjektet till att vara en kvinna, då vi ville ha minst två kvinnor och två män i vår undersökning. Då slumpen utfallit så att två lärare som arbetande på låg-

mellanstadiet och en som arbetande på högstadiet intervjuades, avgränsades sökandet till de kommunala högstadieskolorna.

2.5 Validitet och reliabilitet

Vi anser att validiteten med studien är tillfredställande och tillförlitlig eftersom de svar vi erhållit och kunnat besvara våra frågeställningar med grundar sig på de intervjuade idrottslärares personliga åsikter, erfarenheter och värderingar. De intervjuade idrottslärares har samtliga lång erfarenhet av yrket och två av intervjuobjekten har erfarenhet av tidigare läroplaner Lgr 69 och Lgr 80. Ingen av de intervjuade hade i förväg vetskap om studiens syfte, vilket hade kunnat påverka deras svar. Samtliga intervjuer genomfördes på ett identiskt sätt och vi försäkrade oss om att det ej förekommit några missförstånd vid intervjuerna genom att fråga intervjuobjekten om de hade förstått samtliga frågor. Utöver det så frågade vi om det var något de ville tillägga i slutet på intervjuerna. Vi har således lyckats undersöka det vi avsåg med studien och vi anser att reliabiliteten i studien är god.

Detta grundar vi på att allt materiel för studien har samlats in på samma sätt och att sättet att göra intervjuerna har varit identiska. I och med det så anser vi att studien har genomförts på ett reliabelt sätt. Dock så sänks reliabiliteten något på grund av det relativt ringa antalet intervjuobjekt samt att upptagningsområdet är begränsat till Södertälje kommun av praktiska skäl. Eftersom studien är kvalitativ och endast omfattar fyra stycken lärare, så går det inte att bedöma huruvida dessa fyra idrottslärares uppfattningar är representativa för idrottslärare i allmänhet.

3. Resultat

Vi har valt att presentera studiens resultat med utgångspunkt i våra frågeställningar. Varje fråga redovisas med relevanta underrubriker som relaterar till frågeställningarna. Respondenternas namn är fiktiva.

3.1 På vilket sätt följer lärarna kursplanen i undervisningen?

3.1.1 Arbetssätt

De fyra lärarna hade mycket svårt att svara på vad som påverkar dem när de beslutar om arbetssätt under lektionerna. Två av lärarna tyckte att det var så svårt att svara på att de inte hade något svar att komma med överhuvudtaget. De övriga två lärarna svarade att ett sätt var att pröva sig fram samt att diskutera med eventuella kollegor. Enligt tre av fyra lärare var tyngdpunkten i undervisningen lika omfattande inom alla områden, medan läraren som undervisade inom år 1-6 svarade grovmotorik. Bertil uppgav att han kände stöd eller intresse från ledningen på skolan och att ledningen var med i planeringsstadiet av den lokala kursplanen. De övriga tre sade att intresset var obefintligt från respektive skolledning och Daniella uttryckte det hela enligt följande: *Nej det skulle jag inte vilja säga! Väldigt sällan här... under de gånger jag har jobbat har de varit här, ja två gånger kanske och vi har bett dem komma ut på friluftsdagar och liknande, men nej – jag skulle inte säga att intresset är så stort därifrån.*⁸¹

3.1.2 Eleverna

Samtliga fyra lärare uppgav att de gick igenom den nationella kursplanen i idrott och hälsa med eleverna. Bertil hade kursplanen uppsatt i gymnastiksalen och visade den kontinuerligt för eleverna om det skulle uppstå frågor. De övriga tre lärarna gick igenom kursplanen med eleverna en gång per år i början av skolarbetet. Christer berättade dock att han endast gick igenom betygs-kriterierna i kursplanen och ingenting annat. När det gällde betygssättning eller omdöme i utvecklingssamtal, sade Christer att det nog var en kombination av kursplanens kriterier och annat som han ansåg var viktigt. Bertil och Daniella uppgav att de utgick från kursplanen medan Anna under intervjun plötsligt insåg att hon inte gjorde det: *Jag skriver omdömen, jag har olika kriterier som jag skriver upp inför utvecklingssamtal, ett, hur*

---

⁸¹ Daniella (2007-10-22)

*aktiv man är, två, samarbete, tre, dusch/ombyte, egentligen är det kanske inte relaterat till målen utan mer hur man fungerar som social individ och ens aktiva insats under lektionerna.*⁸² Tre av lärarna menade att en bättre hälsa eller självkänsla var det de vill förmedla med sitt ämne, att eleverna hade roligt var också ett viktigt mål enligt två av lärarna. Daniella nämnde kunskapsrelaterade områden som uppvärmning, insikt och kroppskontroll som viktigt. Bertil betonade det viktiga i elevernas hälsa: *Att eleverna ska ha kul, att de ska må bra, att de ska sköta sin hälsa... det är lite eftersatt hemma, bara konstig mat... och de som är intresserade håller på jämt och vissa andra gör ingenting, sitter bara och trycker på datorn.*⁸³

Frågan vad målet med ämnet idrott och hälsa var fick delvis helt andra svar, till skillnad från frågan om vad lärarna ville förmedla. Alla elever skulle vara med och röra på sig och kanske hitta något att fortsätta med, ansåg Christer varar viktigt. Anna hade tre punkter där liv och säkerhet kom först, medan det därefter var osäkerhet vad som kom på andra respektive tredje plats, det pedagogiska innehållet eller om eleverna tyckte det var kul. Bertil påtalade att det var viktigt att eleverna fick god grovmotorik och någorlunda uthållighet: *Att de ska få bra grovmotorik och en hyfsad kondition, delta i enkla danser.*⁸⁴ Svaren skiljde sig följaktligen en del beroende på vad lärarna ville förmedla i sitt ämne och vad de hade för mål med sin undervisning.

3.1.3 Hur når du den enskilda elevens särskilda behov för kroppsträning och hälsa?

Lärarna hade vitt skilda tankar om elever med särskilda behov. Bertil löste problemet med att vara nära sina elever samt att de hade upprättat specialgymnastik för de elever som behövde det. Anna delade ut enkäter med jämna mellanrum där eleverna fick framföra vad de tyckte. Den tredje läraren tyckte inte att skolan hade några resurser för att hjälpa dessa elever, utan de fick försöka hänga med så gott de kunde. Daniella svarade: *Ja... alltså... alltså jag försöker trycka på att eleverna ska be mig om hjälp, ... alltså jag tycker det är svårt att se om eleverna vill ha hjälp eller inte. Jag vill få det förhållandet att eleven kommer fram till mig och säger – jag vill ha hjälp med det här – men, ja det är väl mest det... men... försöka se alla elever.*⁸⁵

---

⁸² Anna (2007-10-15)

⁸³ Bertil (2007-10-15)

⁸⁴ Bertil (2007-10-15)

⁸⁵ Daniella (2007-10-22)

3.2 På vilket sätt använder sig lärarna av kursplanen i sin planering?

3.2.1 Influenser som påverkar idrottslärares val av undervisningsinnehåll.

Det framkom att tre av idrottslärares ofta läste de uppsatta målen som står att finna i Lpo 94 och det framhölls att man som lärare är skyldig att vara uppdaterade med dem så att man vid behov till exempel kan svara föräldrar på frågor om vad elevernas utbildning syftar till. Christer kände dock i princip inte till målen i Lpo 94 överhuvudtaget. Det som påverkade idrottslärares val av undervisningsinnehåll för eleverna var olika personliga influenser som utbildning och erfarenheter. Flera av idrottslärares framhöll att det snarare var deras personliga bakgrund som låg till grund för den undervisning de bedrev, än att de varit influerade av den nationella kursplanen. Bertil påpekade att undervisningen präglades av sådant som han själv tyckte om som till exempel dans och gymnastik. Hans barn hade tidigare börjat träna gymnastik och han själv hade blivit ledare vilket hade skapat ett intresse för just gymnastik. Vidare så tyckte han att när det blev populärt med nya saker och idrottsaktiviteter så ville han gärna att eleverna skulle få pröva på det. Daniella som arbetade tillsammans med andra idrottslärare genomförde sin planering i grupp så att den blev samfällad och det framhölls även att viss påverkan från eleverna låg till grund vid planeringen: *[...] alltså vi idrottslärare här pratar ihop oss och vi kör samma, vi gör en planering tillsammans och sen kör vi där ifrån och ibland får ju eleverna välja en del själv men i övrigt blir det ju vad man har för bakgrund... ja till exempel utbildning och sådär.*⁸⁶ Christer som hade lång erfarenhet av yrket använde sig överhuvudtaget inte av den nationella kursplanen i sin planering.

Han menade att det var de yttre förutsättningarna som styrde upplägget av undervisningen och att man i och med Lpo 94 i princip kunde bedriva vilken undervisning som helst: *[...] de yttre förutsättningarna för det första och sen har det ju blivit så duttigt så inget är fel och allt är rätt.*⁸⁷

Det framkom att en viktig influens i arbetet var att skolans värdegrund med respekt för individer och att eleverna hade en trygg miljö var viktigt i allmänhet, vilket även Anna var influerad av då undervisningen planerades. Anna vara även den enda som sade att hon använde sig av den nationella kursplanen vid sin planering av ämnet. När hon planerade elevernas undervisning så stämde hon av mot de skrivna målen och försäkrade sig om att hon

---

⁸⁶ Daniella (2007-10-22)

⁸⁷ Christer (2007-10-15)

hade tolkat kursplanen rätt. De övriga tre intervjuade idrottslärarna använde sig inte av kursplanen på något specifikt sätt när de planlade och planerade elevernas undervisning.

3.2.2 Den nationella kursplanens inflytande på ämnet idrott och hälsa

Anna som använde sig av den nationella kursplanen vid sitt planeringsarbete menade att den nationella kursplanen var en auktoritativ skrift som samtliga lärare skulle ha i ”bakfickan” och kunna utantill. Vidare så framhöll hon även att hon diskuterade ämnets mål och fick hjälp med att följa de uppsatta målen i ett privat idrottslärarnätverk. De övriga tre idrottslärarna ansåg att den nationella kursplanen i princip inte hade något som helst inflytande på ämnet överhuvudtaget. Avsnittet om simning framhölls dock då det ansågs som viktigt, men i övrigt så tyckte flera av idrottslärarna att det var mycket som var oklart i kursplanen. Något som även indikerades av Anna som såg den nationella kursplanen som en auktoritativ skrift, då hon valde att diskutera och få hjälp med att följa de uppsatta målen i ett privat idrottslärarnätverk. Bertil tyckte att det fanns både bra och mindre bra delar i kursplanen: *Vissa delar som simning till exempel för att det är viktigt men mycket är luddigt.*⁸⁸

3.2.3 Lokal kursplan

Alla utom Christer uppgav att deras skolor hade upprättat en lokal kursplan i idrott och hälsa med utgångspunkt från den nationella kursplanen. Bertils skolas kursplan reviderades varje år och han använde den flitigt. Den lokala kursplanen på Daniellas skola hade reviderats förra året efter att ha varit i bruk i 10 år och hon berättade att den tidigare knappt hade nyttjats, men nu när den var reviderad så användes den. Den lokala kursplanen på Annas skola var fem år gammal och skulle snart revideras. Hon beskrev skolans kursplan som föråldrad och att det var på initiativ från henne som kursplanen nu skulle revideras. Christer berättade att varken han eller skolan hade utformat någon lokal kursplan överhuvudtaget, utan skolans idrottslärare arbetade utifrån egna erfarenheter i ämnet: *Det är mycket egna erfarenheter, man samlar på sig en del under åren så man vet ungefär vad som funkar och vad som inte funkar.*⁸⁹

Hur skolorna gick till väga vid upprättandet av den lokala kursplanen skiljde sig åt. Anna ville inte själv upprätta kursplanen utan tog hjälp av sina lärarkollegor. På så vis kunde hon få information om vad de andra lärarna på skolan tyckte var viktigt i utbildningen och om skolan

---

⁸⁸ Bertil (2007-10-15)

⁸⁹ Christer (2007-10-15)

hade någon speciell inriktning. Vidare så ville hon ha med någon från skolledningen när grunden för den lokala kursplanen lades. På Bertils skola som reviderade sin kursplan varje år var det han själv i egenskap av idrottslärare som gjorde det. Daniella berättade att skolans samtliga lärare från låg- till högstadiet blev uppdelade och därefter satt man i grupper och gick igenom skolans mål. Lärarna gick inledningsvis inte igenom det egna ämnets mål, utan man tittade då på mål i ämnen som man själv inte utbildade i. Efter det så satte sig olika ämneslärare tillsammans och diskuterade sina olika ämnen, för att avslutningsvis delas upp igen och därefter producerade idrottslärarna till slut sin kursplan.

3.3 Vilka är för- och nackdelarna med kursplanen enligt lärarna?

3.3.1 Den nationella kursplanen

Idrottslärarna hade relativt varierande syn på för- och nackdelar med den nationella kursplanen. Det som en av idrottslärarna poängterade var att nu var det ganska vida begrepp i kursplanen, något som hon såg som både bra och dåligt. Anna tyckte att det var bra att hon själv kunde formulera sina egna lokala mål utifrån de mål som står i den nationella kursplanen. Det som hon tyckte var mindre bra var att hon fick styra det hela ganska mycket själv och att alla lärare inte hade samma ideal när det gällde ämnets olika delmoment som till exempel friluftsliv. Daniella tyckte att det var bra att den nationella kursplanen gav utrymme för många egna initiativ och att man som lärare kunde ha samma mål, men att man inte behövde göra exakt likadant. Hon menade dock att den nationella kursplanen nu var allt för oklar och svävande, vilket gjorde att det var svårt både för lärare och för elever att förstå de uppsatta målen och hon eftersträvade tydligare mål: *Det som är bra är väl att man... alltså ja det är friare, du som lärare kan komma överens om... alltså man kan fortfarande ha samma mål men man behöver inte göra exakt lika. Men det är också nackdelen tycker jag, det är så himla luddiga mål... det är svårt för eleverna att förstå och det är svårt för oss lärare att förstå,... den är inte bra utformade så, man skulle kanske kunnat göra den ännu tydligare.*⁹⁰

Även de två manliga idrottslärarna tyckte att den nationella kursplanen lämnade mycket övrigt att önska. De ansåg att Lgr 80 där det klart och tydligt stod vad eleverna skulle klara av hade varit bättre och att det nu inte var någon styrning, utan fritt fram att göra som man ville: *Nej nu är det fria händer men det är väl så skolan blivit överhuvudtaget om vi tittar på de*

---

⁹⁰ Daniella (2007-10-22)

*senaste åren... alltså, gör lite vad ni själva tycker är kul. Nej det är inga konkreta förutsättningar, alla gör lite som de vill nu.*⁹¹

Flera av lärarna ansåg att det saknades konkreta direktiv och att ett stort ansvar läggs på idrottslärarna att själva bestämma över vad som skall bedrivas i undervisningen. Christer och Daniella som undervisade på högstadiet ansåg att det var en stor skillnad på elevernas kunskaper beroende på vilken skola de hade gått i på de lägre stadierna. Vidare så trodde ingen av de intervjuade idrottslärarna att lärare i allmänhet följer kursplanen i idrott och hälsa. Christer uttryckte det på följande sätt: *Det är ju bara vad jag tror men om inte bollspel står med, det visste jag inte, då tror jag att många inte följer den... och jag menar de kommunala anläggningarna är ju skapade för bollspel!*⁹²

3.3.2 Bollspel, den vanligaste aktiviteten

Ordet boll omnämns inte i den nationella kursplanen och trots det så visar studier att bollspel är den vanligaste aktiviteten på skolans idrottslektioner. När idrottslärarna fick frågan om Lpo 94 borde ändras i avseende rörande bollspel, så uttryckte Anna och Christer önskemål om att bollspel skulle omfattas i den nationella kursplanen: *Det borde absolut stå i Lpo 94, det är ju bara att titta på befolkningen vad den är intresserade av!*⁹³ Daniella menade att det inte behövde stå uttryckligen i kursplanen eftersom att bollspel ändå kommer med tillräckligt mycket i undervisningen. Hon tillade att eleverna tyckte om bollspel och att det var lärarna i sin tur som måste ändra sin inställning till verksamheten när den inte styrs i kursplanen: *[---] jag vet att det är mycket bollspel och då har man inte läst läroplanen speciellt rätt.*⁹⁴ Som argument till att skolans idrottslärare bedriver mycket bollspel, trots att det inte står uttryckt i den nationella kursplanen, trodde Anna att det berodde på kulturella betingelser i den stadsdel man är verksam i. Vidare så menade hon att det var ett sätt att få ordning på besvärliga elever. Vissa elever skötte sig bättre när det just var fotboll och bollspel och mindre bra när det var annan verksamhet. Detta gjorde att vissa lärare valde att använda sig av olika bollspel. Anna menade att det bedrevs mycket bollspel i skolans undervisning trots att det inte omnämns i den nationella kursplanen överhuvudtaget: *[---]Jag har jobbat på en annan kommunal skola där man hade fotboll alla lektioner under året utom två, en där man hade*

---

⁹¹ Christer (2007-10-15)

⁹² Christer (2007-10-15)

⁹³ Christer (2007-10-15)

⁹⁴ Daniella (2007-10-22)

*redskap och en där man hade dans. Den läraren kunde nästan hävda med stöd av läroplanen att fotboll var det enda rätta.*⁹⁵ På frågan om detta hade med lärares professionalism att göra och kunde bero på att det var unga och nyligen utbildade lärare som hade svårt att tolka den nationella kursplanen, så svarade hon att hon snarare trodde att det var de äldre lärarna med många tjänsteår som hade *fastnat i gamla hjulspår*⁹⁶, vilket hon naturligtvis sågs som en nackdel.

3.3.3 Friluftsliv, den ovanliga aktiviteten

Friluftsliv är till skillnad från bollspel omnämnt i Lpo 94, men enligt studier så bedrivs inte friluftsliv i någon större utsträckning trots detta. Vi frågade idrottlärarna vad de trodde detta berodde på. Lärarna såg flera anledningar till att friluftslivet var eftersatt. De angav brist på förutsättningar och närhet till friluftsområden, tidsbrist - att man helt enkelt inte hann genomföra så mycket friluftsaktiviteter på 45-50 minuter och lärartröghet.

Jag tror att det är en lärartröghet, tråkigt att säga, idrottläraren kan ha goda ambitioner, det går inte att genomföra friluftsliv ensam utan man är beroende av ett arbetslag och lärarkollegor. Det finns en tröghet där att driva igenom dessa saker på ett bra sätt, man har inte allas otroliga energi med sig, det är svårt, jag har i år lagt in vandring i november och många lärare säger att det har vi aldrig gjort, så det sitter mycket i väggarna.⁹⁷

Vidare så nämndes bristande planering, intresse från lärare och från skolans sida i allmänhet, samt ekonomi.

Jag tror att det beror på tid, pengar och.... ja dåligt intresse, men också från skolans sida, alltså nu är det jättehöga krav på simning och allt men vi får fortfarande inga pengar...alltså halva våran budget gick åt till att eleverna skulle få simma förra året. Jag tror att det måste till mer pengar om vi ska kunna ha friluftsliv för det är ganska dyrt... elever har inga skridskor... och så, mer pengar!⁹⁸

Idrottlärarna nämnde följaktligen flera anledningar till att friluftsliv inte genomförs i någon större utsträckning i skolan i allmänhet och på deras skolor i synnerhet, trots att friluftsliv står uttryckligen som ett moment i Lpo 94.

---

⁹⁵ Anna (2007-10-15)

⁹⁶ Anna (2007-10-15)

⁹⁷ Anna (2007-10-15)

⁹⁸ Daniella (2007-10-22)

3.3.4 Övriga synpunkter

Två övriga synpunkter kom fram under intervjuerna och den ena var att fortbildning helt saknades för lärare.⁹⁹ Den andra kom från Daniella som erhållit sin utbildning på senare år och tyckte att utbildningen gav alldeles för lite verktyg att tolka målen i kursplanen:

Jag tycker man i utbildningen ska jobba mer med Lpo 94, visst man läser lite om betygssättning och så men det är så liten del och det är ändå väldigt knepigt att tolka och få eleverna att förstå vad som står där... nej, mer utbildning på det tycker jag det borde vara!¹⁰⁰

4. Sammanfattande diskussion

Det övergripande syftet med denna studie har varit att undersöka vilken betydelse den nationella kursplanen i ämnet idrott och hälsa har för lärarna. Vi formulerade följande frågeställningar för att kunna ge svar på vårt syfte:

- På vilket sätt följer lärarna kursplanen i undervisningen?
- På vilket sätt använder sig lärarna av kursplanen i sin planering?
- Vilka är för- och nackdelarna med kursplanen enligt lärarna?

4.1 Sammanfattning av de viktigaste resultaten

Endast en av de fyra idrottslärarna tyckte sig uppleva ett visst stöd från ledningen på sin skola, de övriga tre tyckte inte att de fick något egentligt stöd från respektive skolledning. Samtliga respondenter hade svårt att svara på frågan vad som styrde deras arbetssätt, men de ansåg samtidigt att de bedrev en lika omfattande undervisning inom alla de områden och moment som de undervisade i. Alla fyra lärarna visade eleverna minst en del av den nationella kursplanen minst en gång om året, medan hälften av lärarna utgick från Lpo 94 när de satte betyg eller skrev utvecklingssamtal. Det som lärarna främst ville förmedla med sin undervisning var en bättre hälsa och självkänsla till eleverna, men att det även skulle vara roligt på lektionerna ansåg alla utom en som mycket viktigt. Målen skilde sig från det lärarna ville förmedla och handlade främst om att samtliga elever skulle röra på sig, skapa framtida intresse och få en bättre grovmotorik. Hur lärarna skulle nå den enskilda elevens behov skilde

---

⁹⁹ Anna (2007-10-15)

¹⁰⁰ Daniella (2007-10-22)

sig åt och svaren blev enkäter som eleverna fick fylla i, att som lärare vara nära eleverna, att eleverna själva fick säga till om de behöver hjälp och att skolan helt enkelt inte kunde erbjuda dessa elever någon särskild hjälp. Tre av fyra av idrottslärarna ansåg att den nationella kursplanen i princip inte hade något inflytande på ämnet idrott och hälsa överhuvudtaget.

De flesta av dem trodde inte heller att lärare i allmänhet följde den nationella kursplanen. Idrottslärarna såg både för- och nackdelar med kursplanen och de fördelar som framhölls var att lärarna kunde formulera sina egna lokala mål utifrån målen i den nationella kursplanen, att den nationella kursplanen gav lärarna utrymme för egna uppslag för att nå samma mål, utan att behöva göra likadant. De nackdelar som lärarna poängterade var att de fick styra en hel del av verksamheten själva, utan några konkreta direktiv och att den nationella kursplanen var diffus och otydlig. Detta hade till följd att det var komplicerat både för lärare och för elever att förstå den nationella kursplanens ändamål. I och med införandet av Lpo 94 ansåg flera av respondenterna att det inte fanns någon styrning över verksamheten, utan att det var fritt fram att göra som man ville. Beträffande att ordet bollspel inte omnämns i den nationella kursplanen, så uttryckte ett par av de intervjuade idrottslärarna att Lpo 94 borde ändras och att bollspel återigen skulle omfattas i kursplanen. Något som en lärare ansåg som onödigt då hon tyckte att det bedrevs tillräckligt med bollspel i undervisningen ändå och att det var lärarna som skulle ändra sin inställning till verksamheten när den inte styrdes i kursplanen. När det gällde svaren på varför friluftsliv inte bedrevs i någon större omfattning inom ämnet, trots att momentet till skillnad från bollspel omnämns i den nationella kursplanen, svarade informanterna att friluftslivet var åsidosatt pga. tidsbrist, närhet till friluftsområden, ekonomi, bristande planering samt otillräckligt intresse från lärare och skolas sida.

4.2 Diskussion

De svenska läroplanerna har genomgått en markant förändring sedan den första kom i bruk 1962, till den senaste revideringen och införandet av Lpo 94. Idrottsämnet har i skolans styrdokument successivt gått från ett rent praktiskt ämne till att mer och mer präglas av teori.

De resultat som vi har erhållit visar att precis som Sandahl påpekar i sina artiklar, så har statens förändring av skolans styrdokument inte betytt att undervisningen i skolan har förändrats speciellt mycket. I och med införandet av Lpo 94 reducerades ämnet idrott och hälsa från tio huvudmoment till att endast omfatta tre stycken. Den tidigare regelstyrningen fick i och med Lpo 94 ge vika för målstyrning, där de nationella styrdokumenterna är generellt utformade och där läroplanen kungör grundläggande mål, riktlinjer samt värdegrund.

Kursplanerna är nu allmängiltigt skrivna och beskriver vilka kunskaper som eftersträvas i ämnet och bestämmer i första hand en struktur för innehållet. Konsekvensen av detta är att kommuner och skolor har handlingsfrihet att själva ge form åt innehållet i överensstämmelse med lokala utgångspunkter. Detta lokala utrymme har till följd att ett förbehåll på lokala styrdokument och att en skicklighet i de lokala förvaltningarna och på skolorna, gör möjligt att sammanföra framtidssyn med funktionell strategi, där de lokala dokumenten blir en av flera grundval för målstyrningens effektivitet.

Trots detta visar resultaten i studien att undervisningen inte har förändrats nämnvärt i och med införandet av Lpo 94. Skolans nationella kursplan är ett styrdokument och utgångspunkt för lärarnas handlingsfrihet, men studien visar att de intervjuade idrottslärarna ansåg att den nationella kursplanen i grunden inte hade någon påverkan på ämnet idrott och hälsa. De flesta av idrottslärarna trodde inte heller att lärare i gemene man följde den nationella kursplanen och i likhet med vad som framkom vid *Skola-Idrott-Hälsa* projektet år 2002, så tyckte respondenterna att den nationella kursplanen hade lämnat det stringenta i och med införandet av Lpo 94. De tyckte att den nationella kursplanen saknade klara riktlinjer och att den var oklar.

I vårt resultat kunde vi även dra paralleller till vad som presenterades inom ramen för SIH-projektet och skolornas lokala kursplaner. Kursplanerna var även i vår studie mycket heterogena till sin natur, vilket antyder att försöken till styrning på distans från statens sida är ett prekärt projekt. Heterogeniteten i de genomgångna kursplanerna speglade sig även i storleken på de lokala kursplaner som vi erhöll vid studien. Ett par idrottslärare och skolor beskrev ämnet idrott och hälsa på ett övergripande och omfattande sätt i sina kursplaner. En lärare och skola gjorde det relativt spartanskt och en skola hade inte upprättat någon kursplan över ämnet idrott och hälsa överhuvudtaget. Idag finns inga ”skallkrav” från Skolverkets sida om att respektive skola måste upprätta en lokal kursplan, i motsats till vad man uppgav i SIH projektet. Detta innebär att undervisningen på Sveriges skolor uppenbarligen skiljer sig mycket åt och lärarna har möjlighet att bedriva den undervisning de själva anser vara bra, nyttig och viktig för eleverna. I dagsläget finns det ingen entydig beskrivning på hur en lokal kursplan bör formuleras eller tolkas, utan skolorna och lärarna får fritt avgöra om de vill upprätta en lokal kursplan som följer konturerna av den nationella kursplanen och som kan tjäna syftet att hjälpa idrottslärarna i sin vardag. Med eller utan lokal kursplan, så arbetade de intervjuade idrottslärarna utifrån egna erfarenheter i ämnet och följde således inga upprättade

direktiv eller riktlinjer alls. Att några av idrottslärarna inte använde sig av den nationella kursplanen i någon större utsträckning och att upprättandet av lokala kursplaner varierade så mycket som det gjorde, indikerar att styrningen och kontrollen inte är tillfredställande. Styrning och kontroll, de två processer som är de styrande grundbegreppen i varje läroplansteori. De intervjuade idrottslärarna kunde se fördelar i att själva kunna formulera sina egna lokala mål utifrån målen i den nationella kursplanen, men samtliga respondenter var överens om att den nationella kursplanen var oklar och svävande. Något som i sin tur gjorde det svårt för både för lärare och för elever att förstå de uppsatta målen.

Under historiens gång kan man skönja fyra typer av läroplanskoder som varit vägledande. Den rationella läroplanskoden är den nu gällande och i enlighet med den så skall utbildningen vara nyttoinriktad och passa den enskilda individens förutsättningar och behov. Det framkom dock att de elever med särskilda behov inte gavs några individanpassade förutsättningar i någon större utsträckning. I de teoretiska utgångspunkterna framgår att man kan urskilja tre stycken olika nivåer i en läroplan och i dessa nivåer kan man erfara tre styrande element. Dessa är mål, innehåll och undervisningsmetod. I själva begreppet läroplan bör också kontrollprocessen införas enligt utgångspunkterna. Begreppet läroplan avser med andra ord styrningen och kontrollen av undervisning och utbildning när det gäller mål, innehåll och metod. Vår studie visar att både styrningen och kontrollen av de intervjuade idrottslärares undervisning och utbildning vad avser mål, innehåll och metod skiljde sig i hög grad. De två manliga idrottslärarna ansåg att den tidigare nationella kursplanen Lgr 80 hade varit betydligt bättre och att det i och med Lpo 94 inte fanns någon styrning, utan att det var fritt fram för lärarna att göra som de ville. I och med den nuvarande utformningen av den nationella kursplanen, så kan vissa diskurser få företrädesrätt inom ämnet idrott och hälsa. Detta är helt i enlighet med Doune Macdonald och Lisa Hunters undersökning i USA, i vilken de bl.a. påpekar det särskilt gynnade innehållet i förhållande till annat tänkbart innehåll. Det ställs stora krav på lärarnas professionalism och de två lärarna som undervisade på högstadiet ansåg att avsaknaden av konkreta direktiv i Lpo 94 gjorde att det var stor skillnad på elevernas kunskaper, beroende på vilken skola eleverna hade gått i på de lägre stadierna. David Kirk som har studerat läroplaner i Australien har påvisat att en av idrottsämnets huvuduppgifter är skolningen av kroppar. Kirk framhåller de varierande sätt kroppen skolas i förhållande till ett innehåll som karakteriseras av drill och disciplin, respektive idrottsgrenar och sport. I och med att styrningen och kontrollen av undervisning i skolan vad avser mål, innehåll och metod kan skilja sig så markant åt och att majoriteten av respondenterna upplevde Lpo 94 som

otydlig, bör åter nämnas vikten av professionalism hos dagens lärare. Det som påverkade idrottslärares val av undervisningsinnehåll för eleverna var inte Lpo 94, utan olika personliga influenser som egna erfarenheter och utbildning. Det var alltså idrottslärares personliga bakgrund som låg till grund för valet av undervisning, snarare än att de var influerade av den nationella kursplanen. En av idrottslärare med lång erfarenhet använde sig överhuvudtaget inte av den nationella kursplanen i sin planering, utan menade att det var de yttre förutsättningarna som styrde upplägget av undervisningen. Endast en av de fyra intervjuade lärarna sade att hon använde sig av den nationella kursplanen vid sin planering av ämnet.

Momentet friluftsliv som är omnämnt i Lpo 94 är starkt eftersatt, något som både den nationella utvärderingen och vår studie visar. Anledningen till detta är bland annat att skolorna har en begränsad ekonomi för att genomföra undervisning i friluftsliv, tillgång till naturområden, intresse från lärare och resurser. En manlig lärare ansåg att idrottsämnet blivit mer och mer eftersatt och ställde sig frågande till hur mycket friluftsliv man kunde hinna på 45-50 minuter per vecka. Den nationella utvärderingen visar att det finns ett flertal elever som får minst betyget godkänt trots att de inte kan simma eller har bedrivit något friluftsliv under sina lektioner. Det här är naturligtvis en kombination av ett flertal faktorer och det krävs mycket tid, pengar och personal för att elever skall kunna bedriva friluftsliv eller regelbundet kunna besöka en simhall. Med på många håll vikande ekonomi är det inte konstigt att rektorer väljer att bortse för målen i ämnet när dessutom intresset från ledningshåll enligt våra respondenter verkar vara svagt. Däremot så visar studier att bollspel som inte är omnämnt i Lpo 94 överhuvudtaget, är den vanligaste aktiviteten på skolans idrottslektioner. Flera av de intervjuade idrottslärarna ansåg att Lpo 94 borde ändras i avseende rörande bollspel och att bollspel skulle omfattas i den nationella kursplanen med tanke på att det var en så stor del av undervisningen. Bollspel har ända sedan Lars-Magnus Engströms studie 1968 till idag varit den absolut vanligaste aktiviteten i undervisningen. Bollspel är den mest populära aktiviteten bland eleverna och dessutom som en respondent nämnde, det som hela befolkningen generellt är mest intresserad av. Utifrån detta anser vi att det förefaller märkligt att bollspel inte ens omnämns längre i Lpo 94. Bollspel innehåller såväl kondition, motorik och samarbete, vilket innebär att momentet väl lämpar sig för att vara en stor del av ämnet idrott och hälsa. I och med det så borde momentet omnämnas i den nationella kursplanen. Den intervjuade läraren som tyckte att man skulle se till befolkningens intresse, framförde också att de kommunala anläggningarna är skapade för just bollspel. Efter lite djupare eftertanke vid just det faktum att

anläggningar och även de flesta föreningar är i genren bollspel, känns det fel att inte ge eleverna chansen att skapa ett bestående intresse för något av bollspelen, när det finns så många möjligheter till just dessa i samhället. Att helt ha tagit bort bollspel från kursplanen verkar dock inte ha gett någon större effekt och inte heller förefaller det som att momentet friluftsliv fått något större lyft trots att det är flitigt omnämnt. Bollspel kommer förmodligen aldrig att försvinna från lektionerna i skolan och skall enligt vår mening inte göra det heller, men uppenbarligen måste det till ändring för att andra områden skall få större inflytande på i första hand lärarna och i förlängningen på eleverna. Det måste dock finnas tid, resurser, ekonomi och framförallt krav på att det genomförs.

I och med införandet av Lpo 94 och fram till dags dato så förefaller det som att många lärare har levt i en mångårig vilshenhet om hur de skall tolka, implementera och arbeta med den nationella kursplanen, för att på bästa sätt ge eleverna de förutsättningar för att nå de uppsatta målen i undervisningen av ämnet idrott och hälsa. Med den nuvarande målformuleringen så åtnjuter dagens lärare en stor frihet att planera och genomföra sin undervisning. Det bekommer dock på lärarna att vara mycket professionella inom sina områden i och med att styrningen och kontrollen av hur den enskilde läraren bedriver sin undervisning i princip är obefintlig. Lpo 94 har endast tre stycken kunskapsområden, rörelse, rytm och dans; Natur och friluftsliv; Livsstil, livsmiljö och hälsa. Varje lärare har idag möjligheten att sätta sin egen prägel och begagna sig av sina egna erfarenheter, utan att det finns några krav på strömlinjeformade lösningar för undervisningen. Naturligtvis kan man se fördelar med den nuvarande målformuleringen, till exempel större frihet och möjligheter för lärarna att nå målen på olika sätt, men med den kommer även vågspelet i att oprofessionella lärare kan göra lite som de vill och ändå inte göra fel. För om det inte finns några regler, styrning eller kontroll, så kan man inte göra fel. Läroplanen och den nationella kursplanen är viktiga styrdokument och grunden för hur elevernas undervisning skall bedrivas. Med en konkret och tydlig kursplan skapas möjligheter för lärarna att planera och genomföra en bra undervisning, vilket i sin tur är en förutsättning för att eleverna skall erhålla kunskap och förkovra sig.

Kunskap är abstrakt och man kan se kunskap som information som har blivit uttydd, värderad och satt in i ett sammanhang. Med tydlighet skapar man en förutsättning för kunskap och även för arbetsglädje, istället för att lärare skall fråga sig om de gör rätt. Naturligtvis skall skolan ge sina lärare frihet och respektera deras pedagogiska kompetens, men utan riktlinjer och tydliga förutsättningar riskerar den nationella kursplanen bara att bli ett ”spel för galleriet”.

Varifrån har läroplanen fått sin prägel? Detta anser vi är en berättigad fråga. Ett kort svar på en omfattande fråga torde vara att dess prägel kommer från och beror på diverse samhällsförändringar. Efter införandet av Lgr 80 påbörjades en diskussion om hur man kunde göra något åt organisationen av skolan och om man kunde se på kunskap på ett annat sätt. Skolan har i och med Lpo 94 blivit präglad av en mer oberoende verksamhet där både lärare och elever skall arbeta mer självständigt och under eget ansvar, både när det gäller undervisningens innehåll och dess vedertagna sätt. Tidigare styrdokument och läroplaner med detaljerade kursplaner var essentiella beståndsdelar för hur skolans verksamhet skulle bedrivas. Med införandet av Lpo 94 fick regelstyrningen göra avkall för målstyrningen och på det sätt som Lpo 94 är formulerat så förutsätter det att lärarna är professionella och att de kan tolka direktiven i den nationella kursplanen på ett adekvat sätt. Lärarna måste själva kunna urskilja utgångspunkterna och möjligheterna för att med förutsättning ur dessa planera och genomföra sin undervisning. Dagens målstyrning ställer stora krav på lärarna. De måste utforma innehållsmässiga mål för eleverna och även finna sätt utifrån skolans resurser att nå målen på. Drygt 14 år efter att Lpo 94 infördes tycker fortfarande vissa lärare att kursplanen lämnar mycket övrigt att önska.

4.3 Slutsats

Slutsatsen i detta examensarbete är att de idrottslärare som studien omfattar var rörande överens om att det är mycket vida begrepp i den nationella kursplanen och att den är diffus i sin nuvarande utformning. Som lärare har man stora möjligheter att formulera sina lokala mål utifrån de mål som står i den nationella kursplanen. Lärarnas åsikter och syn på den nationella kursplanens betydelse skiljde sig markant åt och även hur idrottslärarna använde sig av en lokal kursplan i ämnet varierade. Studien visar att det är uppenbart att idrottslärarna både ser för- och nackdelar med den nationella kursplanen och att den i sin rådande utformning ger stort utrymme för tolkning, på gott och ont. Vi anser dock att det är ett stort problem att undervisningen skiljer sig så mycket från skola till skola. Naturligtvis kan det vara en stor fördel att man som lärare själv kan välja hur man vill planera och genomföra sin undervisning, men den nuvarande läroplanen ställer stora krav på lärarnas professionalism och om en lärare brister i detta så kan elevernas utbildning och kunskaper bli lidande. Något som två av respondenterna som arbetade på högstadieskolor nämnde, att det var en stor spridning på elevernas kunskaper beroende på vilken skola de gått i innan.

Hur skall Sveriges idrottslärare kunna ge eleverna en likvärdig utbildning över 12 år i skolan som stegras år från år, om eleverna konsekvent får börja om från början så fort de byter skola eller klass? Med den nuvarande målformuleringen i den nationella kursplanen så finns det en risk att lärare inte ger de mindre kunniga eleverna den möjlighet till förkovring som de har rätt till. Om eleverna inte får en jämbördig undervisning mellan olika klasser och skolor finns det en risk att vissa elever helt tappat intresset för ämnet och att de inte får den förutsättning att klara av sina studier som de har rätt till. Det finns även en risk att eleverna har mycket varierande kunskaper i ämnet idrott och hälsa när de börjar studera på gymnasieskolan.

Ett målande exempel på hur det skulle kunna se ut i ämnet matematik med en lika varierande undervisning som vissa elever har i idrott och hälsa, är om elever från fyra olika skolor enbart fått undervisning i ett av de fyra räknesätten. Vid varje lektion skulle då en stor del av klassen behöva gå igenom grunderna på tavlan, medan de andra eleverna som fått utbildning i samtliga räknesätt i flera år skulle vilja förkovra sig i mer avancerad matematik. Detsamma gäller i idrottsämnet om eleverna har varierande grundkunskaper och de elever som kan alla reglerna i volleyboll eller grundstegen i vals, vill naturligtvis gå vidare i sin utbildning medan andra elever helt enkelt måste få grunderna om de aldrig sysslat med momenten tidigare. Det faktum att samtliga respondenter ville ha en mer konkret kursplan tyder på att det är styrningen och inte lärarna det är fel på i första hand.

4.4 Fortsatt forskning

I vår studie valde vi att intervjua fyra idrottslärare. I vidare forskning skulle det vara intressant att göra en mer omfattande studie av ett betydligt större antal idrottslärare på grundskolan och vad den nationella kursplanen har för inflytande på dem. Ytterligare forskning inom detta område skulle göra det möjligt att bringa klarhet i huruvida lärarna i ämnet idrott och hälsa följer Lpo 94 eller inte. Även studier av hur lärare tolkar innehållet i Lpo 94 borde vara av intresse för både skolan i allmänhet och Skolverket i synnerhet. En studie där man undersöker den faktiska verksamheten på alla stadier skulle behövas för att veta om det finns någon progression i undervisningen och om det faktum att elever som fått olika grunder beroende på skola innebär ett problem för lärare med äldre elever. Lpo 94 är snart 14 år gammal och frågan är om den speglar samhällets krav och befolkningens behov eller ej. En studie om ämnet idrott och hälsas nationella kursplan ligger i tiden och om resurser för att uppfylla dessa krav finns bör således genomföras. Vidare finns det andra intressanta frågor att ställa som i sin tur relaterar till skolornas lokala kursplaner, till exempel hur idrottslärarna

undervisar i livsstilsfrågor, hur idrottslärarna bedömer att eleverna har kunskap i friluftsliv samt på vilket sätt som idrottslärarna stöttar eleverna att forma egna aktiviteter?

5. Käll- och litteraturförteckning

Otryckta källor

Bandupptagning med utskrifter, i författarnas ägo.

Intervju med idrottslärare Anna 2007-10-15

Intervju med idrottslärare Bertil 2007-10-15

Intervju med idrottslärare Christer 2007-10-15

Intervju med idrottslärare Daniella 2007-10-22

Telefonintervju med tjänsteman Larsson vid Skolverket 2007-10-22, i författarnas ägo.

Telefonintervju med rektor Andersson, grundskola i Södertälje kommun 2007-10-22, i författarnas ägo.

Tryckta källor

Alexandersson Mikael, *Dialog och reflektion – Om den lokala arbetsplanens möjligheter*. I Skolverket: *Vägar till lokal arbetsplan* (Stockholm: Liber, 1998)

Annerstedt Claes & Bergendahl Lars, *Attraktiv utbildning: en studie av lärarutbildningar i idrott och hälsa* (Göteborg : Univ, 2002)

Carlsten Yngve, *Ämnet idrott i grundskolans årskurs 8* (Stockholm: HLS förlag, 1989)

Engström Lars-Magnus, *Gymnastikundervisningen i årskurs 8: resultat av en enkät till gymnastiklärare rörande ämnets innehåll och målsättning* (Stockholm: Lärarhögskolan, 1969)

Eriksson Charli, Gustavsson Kjell, Quennerstedt Mikael, Rudsberg Karin, Öhman Marie, Öjjen Lena, *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 (NU-03): Idrott och hälsa* (Stockholm: Skolverket, 2005)

Eriksson Charli, Gustavsson Kjell, Johansson Therese, Mustell Jan, Quennerstedt Mikael, Rudsberg Karin, Sundberg Marie, Svensson Lena, *Skolämnet Idrott och hälsa i Sveriges skolor: en utvärdering av läget hösten 2002* (Örebro: Institutionen för idrott och hälsa, Örebro universitet, 2003)

Johansson Bo, Svedner Per Olov, *Examensarbetet i lärarutbildningen: undersökningsmetoder och språklig utformning* (Uppsala: Kunskapsföretaget, 2004)

Kirk David, "Schooling bodies through physical education: Insights from social epistemology and curriculum history", *Studies in Philosophy and Education*, 20 (2001:6), pp. 475-487.

Larsson Håkan, "Lokala arbetsplaner i idrott och hälsa – en ny typ av styrning" i *Mellan nytta och nöje: bilder av ämnet idrott och hälsa*, red Håkan Larsson & Karin Redelius (Stockholm: Idrottshögskolan, 2004), s. 206-208.

Lundgren Ulf P, *Att organisera omvärlden: en introduktion till läroplansteori* (Stockholm: Utbildningsförlaget, 1989)

Lundvall Suzanne, Meckbach Jane, *Ett ämne i rörelse: Gymnastik för kvinnor och män i lärarutbildningen vid Gymnastiska Centralinstitutet/Gymnastik- och idrottshögskolan under åren 1944 till 1992* (diss. Stockholm: HLS förlag, Studies in Educational Sciences, 2003)

Lundvall Suzanne, Meckbach Jane, Thedin-Jakobsson Britta, "Lärarnas syn på ämnet idrott och hälsa" *Svensk Idrottsforskning* (2002:3), s. 17-20.

Lundvall Suzanne, Meckbach Jane, "Fritt, roligt och omväxlande!" *Svensk Idrottsforskning* (2004:4), s. 21-26.

Macdonalds Doune & Hunter Lisa, "Lessons Learned...About Curriculum: Five Years on and Half a World Away", *Journal of Teaching in Physical Education*, 24 (2005:2, April), pp. 111-126.

Maltén Arne, *Lärarkompetens: i ett mångdimensionellt perspektiv* (Lund: Studentlitteratur, 1995)

Meckbach Jane, "Ett ämne i förändring – eller är allt sig likt?", i *Mellan nytta och nöje: bilder av ämnet idrott och hälsa*, red. Håkan Larsson & Redelius (Stockholm: Idrottshögskolan, 2004), s. 81-96.

Penney Dawn & Jess Mike, "Physical Education and Physically Active Lives: A Lifelong Approach to Curriculum Development", *Sport, Education and Society*, 9 (2004:2), pp. 269-287.

Quennerstedt Mikael, *Att lära sig hälsa* (diss. Örebro: Universitet, 2006)

Sandahl Björn, "Mellan teori och verklighet – idrottsämnet i grundskolan" *Svensk Idrottsforskning* (2002:3), s. 12-16.

Sandahl Björn, "Tystnad, samtycke eller protest?", *Svensk idrottsforskning* (2004:4), s. 16-20.

Skolverket (2000b) *Grundskolan – kommentarer till kursplaner och betygskriterier* (Stockholm: Fritzes)

Skolöverstyrelsen, *1994 års läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94*, Utbildningsdepartementet (Stockholm: Fritzes 1994)

Statens offentliga utredningar, *Kursplaner för grundskolan* (Stockholm: Nordstedt, SOU 1993:2)

Stensmo Christer, *Vetenskapsteori och metod för lärare: en introduktion* (Uppsala: Kunskapsföretaget, 2002)

Elektroniska källor

Nationalencyklopedin <kundcenter@ne.se> Läroplan, (071013)
<http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=247250&i_word=1%e4roplan> (Acc. 071013).

Nationalencyklopedin <kundcenter@ne.se> Kursplan, (071013)
<http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=233904&i_word=kursplan> (Acc. 071013).

Nationalencyklopedin <kundcenter@ne.se> Timplan, (071013)
<http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=327944&i_word=timplan> (Acc. 071013).

Skola - Idrott - Hälsa (SIH-projektet 2002) <information@lhs.se> SIH-projektet, (2007-08-21)
<http://www1.lhs.se/forskning/projekt/projekt_214.php> (Acc. 2007-10-02).

Skolverket <skolverket@skolverket.se> (071115) <<http://www.skolverket.se>> (Acc. 071115).

Wikipedia Curriculum theory, (2007-10-13)
<http://en.wikipedia.org/wiki/Curriculum_theory> (Acc. 2007-10-13).

6. Bilagor

Bilaga 6.1

KÄLL- OCH LITTERATURSÖKNING

VAD?

Vilka ämnesord har du sökt på?

Ämnesord	Synonymer
<i>Läroplan* Idrott*</i> <i>Läroplansteori*</i> <i>Kursplan</i> <i>Curriculum</i>	<i>Läroplan* teori*</i> <i>Läroplan* förändring*</i> <i>Lokal kursplan, kursplan idrott</i>

VARFÖR?

Varför har du valt just dessa ämnesord?

Ämnesorden har alla koppling till läroplanen vilken är kärnan i vår studie.

HUR?

Hur har du sökt i de olika databaserna?

Databas	Söksträng	Antal träffar(relevanta)
<i>Diva</i>	<i>Läroplan* Idrott*</i>	<i>20 (1)</i>
<i>Google scholar</i>	<i>Läroplan* Idrott*</i>	<i>1100 (10)</i>
<i>Libris</i>	<i>Läroplan* Idrott*</i>	<i>27 (5)</i>
<i>GIH</i>	<i>Läroplansteri*</i>	<i>8 (8)</i>
<i>GIH</i>	<i>Läroplan* Idrott*</i>	<i>82(20)</i>
<i>Skolverket</i>	<i>Lokal kursplan</i>	<i>85(85)</i>
<i>Diva</i>	<i>Curriculum</i>	<i>104(2)</i>
<i>NE</i>	<i>Läroplan</i>	<i>4(1)</i>
<i>NE</i>	<i>Kursplan</i>	<i>1(1)</i>
<i>NE</i>	<i>Timplan</i>	<i>1(1)</i>

KOMMENTARER:

Vid sökning på Lokal kursplan i Skolverkets databas fick vi 85 träffar och vi fann samtliga relevanta. Detta eftersom ingen av träffarna kunde påvisa att det fanns ett "skallkrav" på lokal kursplan i ämnet idrott och hälsa.

Bilaga 6.2

INTERVJUFRÅGOR

Vilken utbildning har du och var erhöll du din idrottslärarutbildning?

Hur många år har du arbetat som idrottslärare?

Inom vilka stadier i skolan har du arbetat?

Vilka förändringar har ämnet genomgått från din egen utbildningstid till idag?

Lpo 94 är ju ett rent måldokument till skillnad från dess föregångare Lgr 62, Lgr 69 och Lgr 80 som mer var präglade av reglementen där det tydligt framgick vad eleverna skulle undervisas i.

Vad tycker du är bra med utformningen av den nationella kursplanen Lpo 94?

Vad tycker du är mindre bra med utformningen av den nationella kursplanen Lpo 94?

Vilka influenser påverkar dig i ditt val av undervisningsinnehåll?

Vad påverkar ditt beslut om metoder och eller arbetssätt för ämnet?

Hur skulle du beskriva den nationella kursplanens inflytande på ämnet idrott och hälsa?

Har du/skolan upprättat någon lokal kursplan i idrott och hälsa?

När skrevs den lokala kursplanen?

Används den lokala kursplanen som ett stöd eller finns den bara för att den måste finnas?

Ordet boll nämns inte i Lpo 94, ändå visar studier på att bollspel är den vanligaste aktiviteten. Vad beror det på och behöver lärarna eller Lpo 94 ändras i bollfrågan?

Friluftsliv är tvärtemot bollen mycket omnämnd i Lpo 94 men tycks vara en mindre vanlig aktivitet i skolan, vad beror detta på tror du?

Tror du att dina kollegor på skolan, i kommunen och i Sverige följer kursplanen?

Hur ofta läser du målen i Lpo 94?

Idrottslärare har numera stor frihet i sin planering av ämnet idrott och hälsa, hur använder du/skolan dig/sig av den nationella kursplanen när du upprättade skolans lokala kursplan?

Hur använder du dig av den nationella kursplanen för att nå de uppsatta målen med undervisningen?

Hur informerar du eleverna om kursplanen?

Hur använder/tar du stöd av kursplanen vid betygssättningen eller skrivandet av omdömen respektive vid utvecklingssamtal?

Vad vill du med ditt ämne och dina elever?

Vilket är målet/målen med undervisningen i idrott och hälsa?

Var ligger tyngdpunkten vad gäller undervisningen?

Hur når du den enskilda elevens särskilda behov för kroppsträning och hälsa?

Övriga åsikter/synpunkter?

Bilaga 6.3

Idrott och hälsa

inrättad 2000-07

Ämnets syfte och roll i utbildningen

Idrott, friluftsliv och olika former av motion och rekreation har stor betydelse för hälsan. Barn och ungdomar behöver därför utveckla kunskaper om hur kroppen fungerar och hur vanor, regelbunden fysisk aktivitet och friluftsliv förhåller sig till fysiskt och psykiskt välbefinnande. Ämnet idrott och hälsa syftar till att utveckla elevernas fysiska, psykiska och sociala förmåga samt ge kunskaper om den egna livsstilens betydelse för hälsan.

Under generationer har rörelseaktiviteter och friluftsvksamheter utvecklats. Ämnet ger kunskaper om deras framväxt, erfarenheter av att delta i dem och färdigheter i att bedriva dem. Ämnet skall även väcka nyfikenhet och intresse för nya aktiviteter. Ett grundläggande syfte med ämnet är också att skapa förutsättningar för alla att delta i olika aktiviteter på sina egna villkor, utveckla gemenskap och samarbetsförmåga samt förståelse och respekt för andra. Fysiska aktiviteter utgör en gemensam nämnare för olika kulturer. Utbildningen i idrott och hälsa ger möjligheter till att stärka gemenskapen mellan barn och ungdomar i ett mångkulturellt och internationellt samhälle.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i idrott och hälsa sträva efter att eleven

- utvecklar sin fysiska, psykiska och sociala förmåga samt utvecklar en positiv självbild,
- utvecklar kunskap om vad som främjar hälsa,
- utvecklar en god kroppsuppfattning och kunskaper som gör det möjligt att se, välja och värdera olika former av rörelse ur ett hälsoperspektiv, stimuleras till ett bestående intresse för regelbunden fysisk aktivitet och tar ett ansvar för sin hälsa,
- utvecklar och fördjupar sin rörelseförmåga och lust att röra sig samt stimuleras att ge uttryck för fantasi, känslor och gemenskap,
- utvecklar förmågan att leka, motionera och idrotta på egen hand och tillsammans med andra,
- utvecklar kunskaper att kritiskt bemöta missförhållanden som kan förekomma i samband med olika typer av fysiska aktiviteter samt ges förutsättningar till ett personligt ställningstagande i idrotts- och hälsofrågor,
- utvecklar förmågan att organisera och leda aktiviteter,
- får inblickar i idrottens och friluftslivets historia samt lär känna olika former av lekar, danser och idrottsformer i olika kulturer,
- utvecklar kunskaper om och beredskap för handlande i nöd- och katastrofsituationer både på land, i och vid vatten.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Ämnet idrott och hälsa har ett brett innehåll. Ämnets kärna är idrott, lek och allsidiga rörelser utformade så att alla oavsett fysiska eller andra förutsättningar ska kunna delta, eråålla upplevelser och erfarenheter samt utvecklas på sina egna villkor. Grundläggande är ett hälsoperspektiv som innefattar såväl fysiskt och psykiskt som socialt välbefinnande. Ämnet förmedlar därmed en syn på idrott och hälsa som har betydelse för både uppväxttiden och

senare skeden i livet. Ämnet stimulerar och engagerar alla att själva ta ett ansvar för uppläggning och genomförande av motion och fysisk träning.

Det föreligger ett starkt samband mellan livsstil, livsmiljö, hälsa och livskvalitet. Ämnet förmedlar därför kunskaper om hur god hälsa och god livs- och arbetsmiljö kan främjas. I ämnet innefattas också utbildning för nödsituationer såsom livräddning och första hjälpen vid olycksfall.

Ämnet står för en helhetssyn på människan, dvs. att kropp, känslor, intellekt och tankar är beroende av varandra, och kan på så sätt medverka till att elevens kroppsuppfattning utvecklas. Ämnet erbjuder möjlighet att i ett naturligt sammanhang diskutera såväl hälsofrågor som etiska frågor som hör ihop med idrott och friluftsliv. Tillsammans med kunskap om de avarter och trender som är knutna till vår tids kroppsövningskultur ger ämnet möjligheter att bl.a. utifrån ett jämställdhetsperspektiv ifrågasätta de idealbilder som sprids via olika medier. I ett etiskt perspektiv ryms också frågor om förståelse för människors olika förutsättningar när det gäller fysiska aktiviteter. Ett kulturellt perspektiv i ämnet speglar såväl egna traditioner och sätt att tänka som synsätt och rörelseuttryck i andra kulturer.

Att utveckla allsidiga rörelseaktiviteter är centralt i ämnet och en allsidig rörelserepertoar kan lägga grund för en aktiv och hälsofrämjande livsstil. En positiv upplevelse av rörelse och rytm är i sin tur en grund för individuella och kollektiva övningar och främjar på så sätt såväl den improvisatoriska och estetiska som den motoriska förmågan. Detta ger möjligheter att utveckla tanke och känsla, rörelse- och idrottsfärdigheter samt träna kondition, styrka och rörlighet.

Ämnet anknyter också till de starka kulturella traditioner som finns i Sverige när det gäller att vistas i naturen. Genom friluftsvksamhet och vistelse i skog och mark får eleverna upplevelser, kunskaper och erfarenheter som kan stimulera ett fortsatt intresse för friluftsliv, natur och miljöfrågor. Ämnet bidrar på så sätt till att väcka engagemang för betydelsen av att skydda och vårda natur och miljö.

Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det femte skolåret

Eleven skall

- behärska olika motoriska grundformer och utföra rörelser med balans och kroppskontroll samt kunna utföra enkla danser och rörelseuppgifter till musik,
- ha god vattenvana, vara trygg i vatten, kunna simma 200 meter, varav 50 meter på rygg, och hantera nödsituationer vid vatten,
- ha grundläggande kunskaper om bad-, båt- och isvett,
- kunna orientera sig och hitta i närmiljön genom att använda enkla hjälpmedel,
- ha grundläggande kunskaper om friluftsliv samt känna till principerna för allemansrätten,
- känna till något om och kunna ge synpunkter på arbetsmiljön i skolan,
- ha erfarenheter av några vanliga idrottsaktiviteter samt veta något om skaderisker och om hur skador kan undvikas.

Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det nionde skolåret

Eleven skall

- förstå sambandet mellan mat, motion och hälsa och kunna tillämpa kunskaper i ergonomi i vardagliga sammanhang,
- kunna delta i lek, dans, idrott och andra aktiviteter och kunna utföra lämpliga rörelseuppgifter,

- kunna forma och genomföra aktiviteter för egen motion,
  - kunna orientera sig i okända marker genom att använda olika hjälpmedel samt kunna planera och genomföra vistelse i naturen under olika årstider,
  - kunna hantera nödsituationer i och vid vatten,
  - ha kunskaper i livräddande första hjälp,
  - ha kunskaper i vanliga rörelseaktiviteter och hur de kan bedrivas på ett säkert sätt.
-

Bedömning i ämnet idrott och hälsa

Bedömningens inriktning

Bedömningen i ämnet idrott och hälsa avser elevens kunskaper om hur den egna kroppen fungerar och hur eleven bland annat genom regelbunden fysisk aktivitet och friluftsliv kan bibehålla och förbättra sin fysiska och psykiska hälsa. Det innebär att elevens kunskaper om vilka faktorer som påverkar den egna hälsan är en viktig bedömningsgrund. Elevens förmåga att använda kroppen för sammansatta och komplexa rörelsemönster på ett ändamålsenligt sätt liksom bredden av fysiska aktiviteter ingår också i bedömningen.

Ytterligare en bedömningsgrund är elevens förmåga att utföra rörelser med kontroll och precision liksom att med hänsyn till rytm och estetik ge uttryck för känslor och stämningar. Även elevens förmåga att reflektera över och värdera fysiska aktiviteters betydelse för livsstil och hälsa utifrån både ett individ- och ett samhällsperspektiv är av vikt vid bedömningen.

Kriterier för betyget Väl godkänt

Eleven reflekterar med hjälp av kunskaper om kropp och rörelse över hur hälsa och välbefinnande kan bibehållas och förbättras.

Eleven föreslår och genomför fysiska aktiviteter som befrämjar egen motion och hälsa.

Eleven använder ett ändamålsenligt rörelsemönster vid deltagandet i olika fysiska aktiviteter.

Eleven deltar i och tillämpar sina kunskaper om friluftsliv under olika årstider.

Eleven använder sina kunskaper för att förutse och avvärja risker i samband med olika fysiska aktiviteter.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänt

Eleven använder sina kunskaper om livsstil, livsmiljö och hälsa för att bedöma värdet av olika idrotts- och friluftaktiviteter.

Eleven komponerar, motiverar och genomför ett allsidigt och funktionellt motionsprogram.

Eleven organiserar motions-, idrotts- eller friluftaktiviteter tillsammans med andra med hänsyn till olika deltagares behov.

Eleven anpassar sina rörelser till de krav som olika aktiviteter och situationer ställer på exempelvis balans, precision och tempo.